

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova:
Evropa investuje do venkovských oblastí.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

2. část

Rozvoj venkova očíma místních aktérů Příklady projektů, které jsou financovatelné z Programu rozvoje venkova ČR 2007–2013

Ida Kaiserová, Tomáš Svoboda

Č P K P

edice
venkov

Rozvoj venkova očíma místních aktérů

Příklady projektů, které jsou financovatelné z Programu rozvoje venkova ČR 2007–2013

Ida Kaiserová, Tomáš Svoboda

Č P K P

edice
venkov

© 2011 Centrum pro komunitní práci

Vyšlo v rámci „edice venkov“
Plzeň 2011

ISBN 978-80-86902-90-6

Obsah

Předmluva	7
■ Moštárna a pivovar ve Štáhlavech	8
■ Středisko ekologické výchovy v Prusinách	18
■ Obnova zámku ve Svojsíně	32
■ Malotřídní škola ve Vrhavči	46
■ Obnova Kláštera v Teplé	58
Edice venkov	72
Informace o Centru pro komunitní práci	75

Předmluva

Publikace, která se Vám dostává do rukou, navazuje, jak již její název vypovídá, na publikaci Rozvoj venkova očima místních aktérů, kterou Centrum pro komunitní práci vydalo v roce 2010. Tak jako před rokem, jsme se i nyní vydali za zajímavými lidmi, kteří následováním vhodným způsobem naplňují svojí práci ideje obnovy venkova. Vzhledem k tomu, že vznik této publikace byl podpořen z Programu rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013, volili jsme taková témata, na která je tento program zaměřen. V publikaci se tak můžete dočíst o vzniku a fungování moštárny ve Štáhlavech, dále o postupné obnově a smysluplném využití dvou historicky velmi cenných objektů – zámku ve Svojšíně a kláštera premonstrátů v Teplé. Neziskové organizace v této publikaci zastupuje občanské sdružení Ametyst, které od roku 2004 provozuje středisko ekologické výchovy v osadě Prusiny u obce Nebílovy. Poslední text publikace se zabývá jedním z nejdůležitějších pilířů obnovy venkova – venkovskými školami. Tuto problematiku představujeme prostřednictvím aktivit školy v obci Vrhavěč, která leží přibližně deset kilometrů jižně od Klatov.

Venkovský prostor v České republice prošel za posledních 60 let velmi výraznou proměnou. Kolektivizace zemědělství, odsun původních německých obyvatel nebo násilné potlačování plurality venkovského kulturního a společenského života výrazně proměnily charakter vesnic, venkovskou krajinu, způsoby hospodaření i tradice, které se na venkově předávaly celá staletí z generace na generaci. Velmi výrazně ovlivnila podobu venkova také změna politického systému v devadesátých letech. Tato změna měla na venkov, jak již to bývá, dopad pozitivní i negativní. Mezi pozitivní dopady lze určitě zařadit postupnou obnovu venkovského kulturního i přírodního dědictví, obnovu spolkové kulturní, společenské, politické i ekologické činnosti, rozvoj venkovského podnikání i touhu resp. snahu nalézt ztracenou paměť sídel a krajiny. Mezi negativní dopady nepochybně patří úbytek pracovních příležitostí, zvýšená migrace mladých lidí do měst či stále se zhoršující veřejná dopravní obslužnost venkovského prostoru. Ať již jsou tyto změny důsledkem komunistického režimu či nástupem pluralitní demokracie, utvářejí společně stávající podobu venkovského prostoru a budou určující pro to, jakou roli bude hrát venkov v 21. století. Účelem této publikace je prezentovat aktivity obcí, sdružení, škol i jednotlivců, kteří na venkově žijí a pracují. Na pěti příbězích, které budete číst, bychom Vám chtěli ukázat, jakým způsobem se venkovský prostor s proměnami posledních šedesáti let vyrovnává.

Tomáš Svoboda

Centrum pro komunitní práci

Lis štáhlavské moštárny (foto Tomáš Svoboda)

MOŠTÁRNA A PIVOVAR VE ŠTÁHLAVECH

Obec Štáhlavy leží asi deset kilometrů jihozápadně od Plzně. Obec je významným turistickým cílem, neboť v jejím okolí se nachází známé kulturní památky, hrad Radyně a zámek Kozel. Posledních několik let ale Štáhlavy nejsou pouze cílem památek chtivých turistů. Na své si zde mohou přijít také milovníci kvalitního moštu a cideru, neboť zde již přes deset let vyrábí a prodává kvalitní přírodní mošty pan Vladimír Ilgner. V letošním roce moštárnu rozšířil i o pivovar, a tak v červnu roku 2011 mohli milovníci piva poprvé ochutnat pivo Radouš. Smyslem tohoto textu je popsat aktivity podnikatele, který založil svoji činnost na výrobě produktů z místních zdrojů.

JAK TO VŠECHNO ZAČALO?

To, že se Vladimír Ilgner věnuje zrovna výrobě moštu, není náhoda. S výrobou moštu se poprvé setkal jako malý chlapec, když společně se svým dědečkem v moravské obci Mohelnice moštovali jablka ze zahrady. *„Na zahradě nám rostly vzácné odrůdy smiřického jablka. Ten mošt mi nejednom chutnal, ale bavil mě i samotný proces moštování. Dokonce jsem, když jsem byl starší, vymyslel postup, jak mošt pasterovat. Byl to takový primitivní způsob. Ohřál jsem mošt v hrnci a potom jsem ho přes trychtýř naléval do lahví. Už jsem ale nepočítal s tím, že než ho do té lahve naliji, tak se mi zase trochu ochladí. Takže některé mošty vydržely, některé zase ne.“* Přestože Vladimír Ilgner vystudoval potravinářskou střední průmyslovou školu, výrobě moštů se dál nevěnoval. Nějaký čas jezdil jako řidič nákladního auta, dále také pracoval v litovelském pivovaru a působil jako učňovský mistr v plzeňském pivovaru, kde pomáhal vychovávat budoucí sládky.

Zpátky k výrobě moštu přivedla Vladimíra Ilgnera náhoda. *„V roce 1996 jsem do Štáhlav přišel uznávaný německý pomolog Joachim Brauss. Domluvil se s místním Svazem zahrádkářů, a ti mu pronajali tento objekt, kde byla do roku 1990 moštárna pro potřeby zahrádkářů. Nikdo ze zahrádkářů se už moštování věnovat nechtěl, a tak byli vlastně rádi, že o tenhle objekt má někdo zájem.“* Pan Joachim Brauss celý objekt moštárny zrekonstruoval a nakoupil stroje na výrobu a pasteraci moštu. *„Pan Brauss byl průkopník,“* pokračuje Jan Ilgner, *„protože po revoluci v Čechách nic podobného neexistovalo. Tady jablka padala ze stromů a vozila se nákladákem do Německa, kde je používali na šampony nebo nějaké koncentráty. Jediná moštárna byla možná v Lažanech a ve Kvíci u Slaného. Já jsem ho tady jednou navštívil, protože mě to hrozně zajímalo. Nakonec jsem se mu nabídl, že bych mu tady o víkendech mohl pomáhat. Já jsem celý ten proces výroby moštu viděl z jiné perspektivy než on. On je pomolog, který se zabývá jablky. Já jsem to viděl jako biochemik, který se zabývá nápoji. Díky tomu jsem mu mohl vylep-*

šit nějaké provozní postupy. Viděl jsem, že z technologického hlediska nedělá vše správně. Za prvé, že nedbá na sanitaci zařízení, takže se mu mošty často brzy kazily. A za druhé jsem mu říkal, ať mošty, když se nepovedou, nevytlévá, protože je možné nechat je zkvasit a použít na výrobu pálenky nebo octu. Takže jsme začali také vyrábět bezinkový nebo jablečno-bezinkový ocet.“ Joachim Brauss byl podle Vladimíra Ilgnera velký nadšenec, který úplně nebral v potaz ekonomickou stránku věci. „Pan Brauss měl například v moštárně obrovský kotel a paster, který byl srovnatelný s plzeňským pivovarem. To byla obrovská investice. Celé to fungovalo na propan-butan, takže musel neustále vyměňovat bomby, což se mu nemohlo za ty peníze, za které mošty prodával, vůbec vyplatit. On to z ekonomického hlediska moc vypočítané neměl, ale byl nadšenec, což se mi líbilo, a to nás spojovalo. Také jsem od něj jako od vynikajícího pomologa získal vztah k jablkům. Díky panu Braussovi si toho moštu, co tady dělám, vážím. Mám k té práci úctu a respekt. Takže bych svoje výrobky za žádnou cenu nešidil,“ popisuje Vladimír Ilgner spolupráci s Joachimem Braussem. Zlom v jejich spolupráci nastal v roce 2006, kdy se Joachim Brauss rozhodl vrátit zpět do Německa, a začal tedy řešit, co s fungující moštárnou bude dělat. Vladimír Ilgner chtěl v provozu moštárny pokračovat, ale z celého zařízení chtěl koupit pouze lis, o další zařízení zájem neměl. Joachim Brauss naopak chtěl zařízení prodat jako celek. Nakonec Joachim Brauss sehnal zájemce, který si chtěl zařídit moštárnu v obci Stvolny u Manětína a chtěl kompletně celé zařízení štáhlavské moštárny odkoupit. Nicméně z tohoto prodeje sešlo, neboť zájemce získal na vybavení moštárny dotaci a koupil si zařízení zcela nové. Nikoho dalšího už Joachim Brauss nesehnal, a tak se do hry o moštárnu opět vrátil Vladimír Ilgner. „Docela jsem se divil, že do toho nikdo nešel, neboť moštárna je nejlepší zhodnocení jablek, která nelze prodat do obchodu. Nicméně mně tento nezájem vlastně pomohl, protože už jsem počítal s tím, že o lis přijdu. Navrhl jsem panu Braussovi, že si od něj lis půjčím a až něco vydělám, tak mu ho začnu splácet. Na to pan Brauss přistoupil. Já jsem mu po sezoně zaplatil první splátku a dohodl jsem se s ním na konečném odkoupení lisu. A tak jsem pomalu začal podnikat sám na sebe.“ Vladimír Ilgner nejprve provozoval moštárnu při zaměstnání, ale po dvou letech od odchodu Joachima Brausse se rozhodl, že do podnikání půjde naplno. „Já jsem tomu věřil od začátku, ale pořád mi chyběla ta odvaha se do toho naplno pustit. Finanční rozvaha a nějaký plán je jedna věc, ale k tomu musí mít člověk ještě tu odvahu se do toho pustit. Tu považuji za nejdůležitější. Bylo mi jasné, že dělám něco nového, že se mi povedlo najít díru na trhu a je tu velká pravděpodobnost, že si moštárna své zákazníky najde. Kdybych tahal auta z Německa a tady je opravoval a prodával, tak vím, že jdu do velmi konkurenčního prostředí. V případě moštárny to tak nebylo. Zároveň jsem se díky dohodě s panem Braussem obešel bez úvěru,

což mi v začátcích také velmi pomohlo. V neposlední řadě jsem také měl štěstí, že jsem začal v ideální sezóně, kdy byla velká úroda jablek. Dokonce jsem musel zaměstnat brigádníka a při větších zakázkách i manželku se synem. Ale i tak to byla těžká doba. Ty splátky pro mě nebyly malé, ale pan Brauss byl velmi solidní. Když jsem zaplatit nemohl, tak mi počkal," uzavírá své vyprávění o začátcích štáhlavské moštárny Vladimír Ilgner.

JAK PLYNE ČAS V MOŠTÁRNĚ VE ŠTÁHLAVECH?

Hlavní sezona probíhá od září do prosince. To v moštárně neexistuje volný víkend. Přes týden se moštuje pro stálé odběratele a o víkendu, zejména v neděli, jezdí nakupovat mošt lidé, kteří mají v okolí Štáhlav chalupy a chaty. Po této části sezony lze považovat polovinu ledna za klidnější část, kdy je víc volna a je možné jet i na krátkou dovolenou. V únoru a březnu moštárna jede zase na plné obrátky. Poslední zásoby jablek se pak moštují v dubnu a částečně i v květnu, kdy sezona definitivně končí a nastává čas na údržbu zařízení. Je nutné udělat kompletní sanitaci, velmi pečlivě uložit rošty a zrekonstruovat uvolněné obklady v prostorách moštárny. Po této údržbě se moštárna zavře a otevře se až v úvodu další sezony. „V červenci a částečně v srpnu mám volno. To sem vůbec nepřijdu. Teď, když mám pivovar, tak to tak volné nebude. Nicméně můj syn za mě může také zaskočit, takže si to volno také užiji. To je výhoda podnikání, že si čas můžete alespoň částečně uspořádat podle sebe. Kdo vám dá v práci takovouhle možnost," říká k tomu Vladimír Ilgner.

A kdo jsou dodavatelé a odběratelé štáhlavské moštárny? Mezi nejkvalitnější dodavatele samozřejmě patří místní zahrádkáři. „Taková jablka, co Vám nabídnou místní, ve velkých sadech nenajdete. Tam se pěstují odrůdy, které od nich vykoupí velkoobchody a supermarkety. Nicméně i kvalita jablek z velkých sadů je vysoká.“ Největšími dodavateli jablek pro štáhlavskou moštárnu jsou sady v Těnovicích, které obhospodaruje akciová společnost Alimex. Dalšími dodavateli jsou sady v obcích Břasy (pan Cajthaml a pan Schwarz) a ve Spáleném Poříčí (pan Sedláček). „Spotřebuji zhruba jednu tunu jablek týdně. Na sezonu to tedy vychází zhruba na třicet tun. Vedle jablek mám moštování založeno na sezónních záležitostech. Začnou bezinky, moštují bezinky. Dále pak moštují černý jeřáb, mátu a to, co nakoupím ve velkoobchodech. Tam nejvíce nakupuji červenou řepu a závor. To jsou stěžejní produkty. Pak také celer a petržel. Bezinky vymyslel pan Brauss, který dovezl na výrobu koncentrát bezinek v biokvalitě. Ale to už není ono. Já raději na bezinky a jeřabiny zajdu a natrhám si je sám. Už mám svoje místa. Ona stačí jedna bedýnka. Mátu pak pěstují tady na zahradě," říká

Lis štáhlavské moštárny (foto Tomáš Svoboda)

Vladimír Ilgner. Mezi produkty, které Vladimír Ilgner začal v moštárně vyrábět, patří i cider. „Já jsem byl první výrobce cideru v České republice. Nebyl to úplně můj nápad. Byl jsem k tomu spíše přemluven. Na začátku cider mezi zákazníky moc velké nadšení nevyvolal, nicméně dnes, když už jsem ho vyprodal, tak se po něm všichni shání. V souvislosti se ciderem se musím i s něčím pochlubit. Spojil jsem se s organizací Cider Club CZ, která dováží do České republiky nejvyšší kvalitu cider. Pán, který to má na starosti, degustoval ten můj a říkal, že jsem na dobré cestě k výrobě kvalitního cideru. Já ho dělám nepasterovaný a nefiltrovaný. Podle mě je cider další cesta, kudy bych mohl jít. Chtěl bych ho dělat nejenom pro výdělek, ale i pro to, že je to produkt, který u nás vyrábí pouze jedna firma na Moravě. Takovéto inovace mě baví,“ vypráví Vladimír Ilgner. Nicméně rozvoji výroby cideru zatím brání jedna podstatná překážka, a to jsou výrobní prostory. V současné době má Vladimír Ilgner vyhovující prostory vyhlédnuté, nicméně je nutné vyřešit, kde sežene peníze na nákup tohoto objektu. Pokud se to podaří, vznikne ve Štáhlavech výroba cideru v přírodní kvalitě, který bude srovnatelný se cidery z Francie, Velké Británie či Španělska. „Nedávno mě oslovila pražská společnost Mamacoffee, která provozuje v Praze síť fair trade kaváren, a chtěli, abych jim dodával čepovaný cider, který u nás zatím nikdo nevyrábí. Dováží ho proto ze zahraničí. Nicméně je potom velmi drahý. Já bych se dostal tak na poloviční cenu,“ dodává k tomu Vladimír Ilgner. Takže je velmi pravděpodobné, že se zákazníci v blízké budoucnosti dočkají dalšího produktu ze štáhlavské moštárny.

Hlavními odběrateli moštárny jsou subjekty, které se specializují na zdravou výživu či prodej přírodně kvalitních produktů, zejména pak Vegetka, Slunečnice, dále i Meduňka na Slovanech a Trhovka v Rokycanech. Tito odběratelé jsou stálou klientelou, díky které má štáhlavská moštárna trvalý příjem. *„Vegetka a Slunečnice jsou jídelny, což je ideální. Výhoda oproti obchodu je ta, že oni mají na tom moštu velmi slušnou marži. Rozhodně větší než já. Protože v jídelně vás vyjde všechno pítí draž, než v obchodě. Pro mě je to výhoda, že nemusím dávat žádné slevy, což bych u obchodů musel, abych jim dal vydělat.“* Všechny odběratele zavází Vladimír Ilgner sám, vždy v pondělí nebo v úterý. *„Odběratelé nejsou problém,“* pokračuje Vladimír Ilgner, *„problém je kapacita moštárny. Teď mám např. možnost dodávat velké množství moštu do Prahy, ale to bych musel mít větší prostory, abych zakázku mohl realizovat.“* Když moštárnu provozoval Joachim Brauss, tak se zde vyráběly hlavně pasterované mošty, které se jednou týdně rozvázely odběratelům. Vladimír Ilgner šel jinou cestou a vyrábí hlavně čerstvé mošty, které mají záruku tři až pět dní. V jídelnách, které Vladimír Ilgner zavází, je velká spotřeba moštu, tudíž ho není nutné pasterovat. Dalšími odběrateli čerstvého moštu jsou prodejci bedýnek nebo, jak již bylo uvedeno, zákazníci, kteří si chodí pro mošt přímo do moštárny. Případní zájemci o mošt si mohou přijít na své také na sobotních farmářských trzích, kde Vladimír Ilgner má svůj stánek. *„Kdybych ten mošt neprodal na trzích, tak bych ho prodal tady v moštárně taky, i když by to možná trvalo déle. Pro mě jsou trhy zajímavé tím, že se tam seznámím s dalšími lidmi a také se zviditelním. Je to pro mě i reklama. Já jsem teď na trzích končil s prodejem už v devět hodin. Všechno bylo pryč. Kdybych tam měl dvakrát tolik moštu, tak ho prodám.“*

BUDOUCNOST MOŠTÁRNY

Budoucnost moštárny vidí Vladimír Ilgner pozitivně. Zákazníci o jeho mošt mají zájem a jeho samotného práce v moštárně stále baví. Nicméně pozitivní budoucnost má jeden háček, a tím jsou dodavatelé jablek. *„Sadaři mají velký problém, protože se sem dovážejí levnější jablka ze zahraničí. Ta cizí jablka jsou ve finále na pultě dražší. Ale nákupní cena, za kterou je koupí supermarket, je nižší. Potom vyjedou s cenou mnohem výš. Naši sadaři mohou také nabídnout lepší cenu, ale už o moc níž jít nemohou. To už nejde. Musí vypěstovat jablka, která pasují do šablon. Jenom ta mohou jít do prodeje v supermarketu. Pokud jsou na jablkách nějaké deformace nebo strupy, tak už jim jablka nevezmou a oni je prodávají na mošty. Jsou to ale pořád velmi kvalitní jablka, což je pro mě výhoda. Nicméně mně ta jablka už prodají za třetinovou cenu, což znamená, že kdyby měli prodávat jenom do moštáren, tak to mohou zavřít. Takže lze říci, že pokud budou sadaři*

fungovat, tak budoucnost moštárny bude dobrá,” uzavírá zamyšlení nad perspektivou svého podnikání Vladimír Ilgner.

OD POSTŘIŽIN K RADOUŠOVI

Pivovarnictví je velkým tématem Vladimíra Ilgnera. Jak již bylo výše uvedeno, podstatnou část svého profesního života věnoval vaření piva. „Začínal jsem v litovelském pivovaru, kde jsem prošel od příjmu ječmene až k lahvárenské lince všechny provozy. Jediné, co jsem nikdy nedělal, byla filtrace, která mě nikdy nezajímala. Potom jsem chvíli dělal mistra na učilišti plzeňského pivovaru, kde jsem shodou okolností působil kdysi i jako student. Už na škole jsem si říkal, že pivovar je nádherná věc a pro mě srdeční záležitost. Když jsem začátkem osmdesátých let viděl film *Postřižiny*, tak mě úplně nadchl. V tom filmu bylo všechno, co mě na pivovarech přitahovalo. Říkal jsem si, tohle je můj svět.“ Svůj sen mít vlastní pivovar plánoval nejprve Vladimír Ilgner uskutečnit na statku v Červené Lhotě, který mohl získat od svých prarodičů. Nicméně tehdy ještě neměl možnosti, podmínky a ani zkušenosti na to, aby mohl svůj záměr realizovat. Nicméně myšlenka na pořízení vlastního pivovaru Vladimíra Ilgnera neopustila. V roce 2008 si pořídil potřebné technologické zařízení a začal vařit pivo pro svou vlastní potřebu, což je možné pouze tehdy, pokud množství piva nepřekročilo hranici 200 litrů za rok.

Pivovar Radouš ve Štáhlavech (foto Tomáš Svoboda)

Varna pivovaru Radouš (foto Tomáš Svoboda)

V této době také vznikl název piva. Vladimír Ilgner ho pojmenoval Radouš, podle loupežníka, který ve středověku obýval blízký hrad Radyně. V roce 2010 pak zpracoval žádost o dotaci na vybudování pivovaru v rámci realizace Strategického plánu LEADER „Šance pro jižní Plzeňsko“, kterou administruje místní akční skupina Aktivios. Výběrová komise místní akční skupiny projekt podpořila a na jeho realizaci schválila částku, která činila 50 % z celkové investice. Díky této podpoře si mohl Vladimír Ilgner zařídit pivovar přesně podle svých představ. *„Plno věcí jsem si mohl jako dlouholetý sládek vyprojektovat sám. Kdybych si objednal výrobu a instalaci celého zařízení od nějaké firmy, tak zaplatím velké peníze jenom za projektovou dokumentaci, tedy za člověka, který mi řekne, že vedení půjde tudy a filtr bude támhle. To já jsem nechtěl, protože o tom jsem měl svojí představu, i když se mě firma snažila přesvědčit, ať to udělám podle nich. To jsem ale odmítl. Já jim zadal zakázku, co přesně od nich chci udělat, a ať mi to vyrobí. Takže jsem nakonec platil jenom práci a materiál a ne dalších tisíc věcí okolo.“*

Pivo Radouš bylo dne 21. 5. 2010 pokřtěno na akci Den regionu, který místní akční skupina Aktivios pořádá na zámku v Nebílověch. A kde bude možné si pivo Radouš koupit? Vladimír Ilgner se chce v první řadě zaměřit na místní prodej a nabízet pivo zájemcům přímo v pivovaru. Plánuje také

prodej na sobotních farmářských trzích v Plzni. V neposlední řadě také Vladimír Ilgner plánuje, že bude zavázet několik málo hospod, kde budou pivo točit jako přitoč. V současné době bude pivo k dostání v plzeňském KMP (Klubu malých pivovarů) a snad v blovickém pivním klubu. *„Zájemců o pivo je hodně. Už mě jednotlivé hospody oslovovaly. Všechny nabídky jsem ale nemohl akceptovat. To bych nestíhal. Zatím to vidím tak, že pivo dám tam, kde si to zaslouží. Zatím si mohu odběratele vybírat,“* uzavírá diskusi o pivovaru Vladimír Ilgner.

ZÁVĚR

Jak už se stalo zvykem v těchto textech, závěrečná kapitola pojednává o sítí vztahů a možnostech spolupráce zpovídaných respondentů, ať již s místní resp. krajskou samosprávou, tak s dalšími podnikatelskými či veřejnými subjekty. U štáhlavské moštárny lze rozdělit tuto podkapitulu na dvě části. První z nich se týká spolupráce a vztahů mezi podnikatelskými subjekty, které působí v oblasti výroby nápojů, a druhá část je věnována postavení moštárny v obci Štáhlavy, potažmo v celém regionu.

Co se týče vztahů mezi podnikatelskými subjekty, které působí v oblasti výroby nápojů, vyzdvihuje Vladimír Ilgner kolegiální spolupráci, která vládne mezi pivovarníky. *„My pivovarníci jsme opravdu kolegové. Vždycky se sejdem, dáme si pivo a povídáme si o práci, předáváme si zkušenosti. Z těch setkání je dlouhá tradice a profesní respekt. Jeden druhého si vážíme a rádi se vidíme,“* říká k tomu Vladimír Ilgner. V případě podnikatelů, kteří se pohybují v oblasti výroby moštu, tenhle pocit úplně nesdílí. Komplikovaný vztah má zejména s moštárnou v Nebílověch. *„Kdysi mi Lukrena dodávala jablka do moštárny. Trochu se divili, že potřebuji tolik jablek. Když se dozvěděli, že moštárna v našich podmínkách může fungovat, tak si ji zřídili také. To je v pořádku. Já je jako konkurenci neberu, beru je jako kolegy. Nicméně oni tento přístup úplně nesdílejí, a tak je mezi námi dost komplikovaný vztah. Například já nesmím jezdit na akce, které Lukrena pořádá (prezentace, kulturní akce apod.) nebo spolupořádá. Když něco s někým pořádají, tak si dají do podmínek, že štáhlavská moštárna se tam nesmí objevit. Na farmářských trzích v Plzni máme stánek kousek od sebe, ale vůbec se nebavíme. Oni mě berou pouze jako konkurenci. Mrzí mě to, ale už jsem si zvykl. Byl bych rád, aby i v případě moštáren vznikla podobná tradice, jako je to v případě pivovarníků. Nicméně zatím se moštárny chovají čistě ekonomicky, není tam žádná přidaná hodnota. Já měl štěstí, že jsem se mohl učit u pana Brausse. On mě naučil účtě k zákazníkovi. Pan Brauss například vždycky, když zákazník dostal třeba 53 litrů moštu, tak mu účtoval jenom 50 litrů. To já nedělám,*

ale stejně jako on se snažím mít k zákazníkům srdečný vztah. Já jsem měl už od střední školy úctu k pivu a celému prostředí, ve kterém se pivo vyrábí. Pan Brauss mě naučil mít stejnou úctu i k moštu. Přístupovat k jeho výrobě s maximální odpovědností a stejně tak přistupovat i ke svým zákazníkům,” shrnuje svou profesní strategii i přístup ke kolegům Vladimír Ilgner.

Vztah s místní samosprávou hodnotí Vladimír Ilgner celkem kladně. Starosta je mu nakloněn a jeho aktivitám fandí. Nicméně ze zastupitelstva už takovou podporu necítí. Mrzí ho absolutní nezájem zastupitelstva o jeho podnikatelské aktivity. *„Kdyby přišli a řekli mi, že si tady u mě chtějí udělat zasedání rady, přitom vypili nějaké to pivo nebo i mošt a prohlédli si to tady. Oni nemají zájem. Nechtějí přijít ani na exkurzi.“* Tento nezájem Vladimíra Ilgnera mrzí. *„Obec by měla propagovat lidi, a to se netýká jenom mě, kteří vytvářejí nějakou hodnotu. Tito lidé ze začátku nemohou obci zas až tak moc nabídnout, nicméně když si podnikatel časem udělá jméno, tak obec také propaguje. O naší moštárně se mluví nejenom v Plzeňském kraji, ale i v dalších místech republiky. To je i pro obec pozitivní reklama.“* Z tohoto důvodu by podle Vladimíra Ilgnera mělo zastupitelstvo projevit větší zájem o aktivity moštárny a pivovaru. S tímto nezájmem souvisí i druhá věc, která se Vladimíru Ilgnerovi v souvislosti s místní samosprávou nelíbí. Moštárna sídlí v objektu, který vlastní obec, která ho dala do užívání místnímu Svazu zahrádkářů. Tento svaz ho za příspěvek dal k dispozici Vladimíru Ilgnerovi. Objekt moštárny i okolí nejsou v nejlepším technickém stavu. *„Padala tady zeď. Ted' jsem tady dělal i elektriku. Okapy jsou špatné. Nicméně jsem si musel všechny opravy, které tady proběhly, zaplatit sám, i když to tady patří zahrádkářům, potažmo obci. Oni jenom říkají, že na to nejsou peníze. To bych i pochopil, že nejsou peníze. Ale proč mi neřeknou: ‚Dobře, ty to oprav za svoje peníze a my po tobě např. dva roky nebudeme chtít žádný příspěvek za užívání objektu.‘ Vždyť ta budova je vlastně jejich. Takže já tou rekonstrukcí zhodnocuji jejich majetek. Nebo kdyby mi alespoň opatřili materiál a já už bych to opravil sám.“* Nicméně i přes tyto problémy Vladimír Ilgner nedá na místní Svaz zahrádkářů dopustit. *„Oni jsou hodně aktivní. Dělají tady spoustu aktivit pro lidi. Myslím, že je to velmi dobré sdružení,”* uzavírá své vyprávění Vladimír Ilgner.

Smyslem těchto textů je propagovat aktivity lidí, kteří přispívají k obnově tradičních hodnot venkova a dělají z něj kvalitnější místo k životu. Vladimír Ilgner mezi takové lidi patří. Podnikatelé a firmy, které využívají místních zdrojů a snaží se udržitelně rozvíjet potenciál, který venkov nabízí, jsou stále vzácnější. Pokud ale chceme, aby venkovský prostor nebyl pouze místem rekreace lidí z měst, je nutné tyto lidi i firmy podporovat a ukazovat na nich cestu i dalším, kteří chtějí na venkově žít a pracovat.

Kostel svatého Jakuba Většího v Prusinách (foto Ametyst)

STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY V PRUSINÁCH

Občanské sdružení Ametyst je organizace, která působí zejména v Plzeňském a Karlovarském kraji a zabývá se ochranou přírody a ekologickou výchovou. Ametyst sdružuje lidi různých profesí (biologové, pedagogové, kulturní a sociální antropologové apod.), kterým není lhostejný stav životního prostředí, a snaží se ho prostřednictvím vzdělávací činnosti a aktivit směřujících k ochraně přírody zlepšit, a pomoci tak zachovat naše přírodní bohatství i dalším generacím. Ametyst od roku 2004 provozuje terénní stanici v Prusinách. Tato stanice slouží k realizaci ekovýchovných programů pro děti i dospělé a jejím hlavním smyslem je informovat a vzdělávat klienty v oblasti ochrany přírody ve venkovském prostředí, kde mohou různé přírodní procesy a druhy pozorovat na vlastní oči. Cílem tohoto textu je popis problémů, příležitostí, úspěchů i neúspěchů, se kterými se v každodenním pracovním životě setkávají lidé, kteří se rozhodli svůj profesní život spojit s problematikou ochrany, péče a vzdělávání v oblasti životního prostředí. Průvodci tímto textem budou dva členové sdružení Ametyst, Tomáš Pruner (zakládající člen sdružení) a Lenka Navrátilová (místopředsedkyně sdružení a vedoucí programu Ekovýchova).

Prusiny jsou osada, která se nachází mezi obcemi Nebílovy a Netunice. Hlavní dominantou Prusin je kostel sv. Jakuba Většího, ke kterému náleží hřbitov a objekt fary. Terénní stanice občanského sdružení Ametyst se nachází v budově bývalé školy, jež byla zrušena v roce 1980. Na to, jaké okolnosti vedly Ametyst k tomu, aby zde stanici vybudoval, odpovídá Tomáš Pruner: „My jsme se rozhodli vybudovat terénní stanici hned po založení Ametystu, což bylo někdy v roce 2001. Chtěli jsme začít pracovat s dětmi v terénu a reálně pečovat o nějaký kus krajiny, což ve městě nejde. Proto jsme hledali nějaký prostor, kde bychom mohli stanici zřídit. Nejprve jsme stanici provozovali na jedné usedlosti v obci Černotín. Nicméně tam jsme po roce skončili, neboť jsme pochopili, že budovat podobné stanice v pronajatém objektu je těžké, protože časem se začínou křížit naše plány s plány majitele. Shodou okolností, zrovna ve stejný čas, kdy jsme končili v Černotíně, se k nám v podstatě náhodou dostala informace, že v Prusinách je k prodeji objekt bývalé školy. Tenhle objekt nám vyhovoval, protože byl uzpůsoben k výuce a zároveň zde bylo možné upravit část prostor pro bydlení. To pro nás bylo důležité, protože těžko můžete někomu ukazovat venkovský život a přitom sem dojíždět z města. To by bylo dost nepřírozené.“ Objekt v Prusinách nevlastní přímo občanské sdružení, majitelkou je Eva Chvojková, předsedkyně sdružení. „Původně byli tři spoluvlastníci, třetinu vlastnila Eva Chvojková, třetinu sdružení a třetinu náš kamarád Petr Domanický. Ale jak už to tak bývá, tak to nedopadlo úplně dobře, protože představy o rekonstrukci a způsobu využití měl každý z vlastníků trochu jiné. Nakonec jsme se domluvili a Petr Domanický i Ametyst prodali každý svou

třetinu Evě Chvojkové, která se tak stala jediným vlastníkem objektu a pronajímá ho sdružení za symbolickou částku. Zároveň si zde také Ametyst pronajímá od farnosti dva hektary pozemků,” dodává k tomu Tomáš Pruner.

Rekonstrukce budovy bývalé školy a její úprava pro potřeby terénní stanice začala v roce 2004 a pokračuje prakticky dodnes. Financování této rekonstrukce závisí na třech zdrojích. Velké materiální náklady hradila ze svého současná majitelka objektu Eva Chvojková. Druhým a také velmi podstatným zdrojem bylo velké množství hodin dobrovolné práce členů sdružení Ametyst a jeho přátel. Třetím finančním zdrojem je dotace, kterou v roce 2010 obdržela Eva Chvojková na rekonstrukci jedné učebny a sociálních zařízení. „První programy pro klienty se rozjely už na Velikonoce 2004. Provoz fungoval nepřetržitě až do roku 2010, kdy jsme měli rok zavřeno, protože dům byl rozestavěný a zásahy do sociálních zařízení se neslučovaly s běžným provozem stanice. Znovuotevření proběhlo až o Velikonocích 2011,” říká Tomáš Pruner.

JAKÉ JSOU AKTIVITY STŘEDISKA?

Hlavním předmětem činnosti střediska jsou ekovýchové programy pro základní i střední školy. Tyto programy mohou školy z Plzeňského a Karlovarského kraje využívat pro výuku ekologické výchovy a zároveň jejich prostřednictvím mohou naplňovat principy průřezového tématu Environmentální výchova.¹ Vedle toho je nedílnou součástí aktivit terénní stanice v Prusinách pořádání kulturních akcí. Tomáš Pruner shrnuje činnost stanice takto: „Základní idea, kterou jsme v počátcích měli, bylo nabízet školám jednoduché vzdělávací programy, které jsou zaměřeny na tradiční hospodaření. Časem jsme to rozšířili o programy, které jsou zaměřeny na tradiční zvyky a rituály, které se váží k jednotlivým svátkům. Ten je žádaný, nicméně my ho vnímáme spíše jako okrajovou záležitost. Pro nás jsou stěžejní rukodělné vzdělávací programy a také přírodovědné programy,

¹ Environmentální výchova je jedním z tzv. průřezových témat, jejichž smyslem je zdůraznění mezipředmětového propojení vyučovaných témat. Vedle Environmentální výchovy existují např. ještě Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova nebo Výchova demokratického občana. Do školních osnov byla průřezová témata zařazena v rámci kurikulárních reforem, jež v českém školství od roku 2005 probíhají. Průřezové téma Environmentální výchova má vést jedince: „...k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí...” (viz Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dostupné na: www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-program/zakladni-vzdelavani).

Středisko ekologické výchovy Ametyst, Prusín (foto Ametyst)

kteří jsou zaměřeny na ekosystémy. V poslední době jsou pro klienty poměrně zajímavé také víkendové akce, na které buď poskytneme pouze zázemí, nebo připravujeme i program. Například sem na víkend přijdou skauti, kteří si buď program připraví sami, nebo od nás chtějí připravit krátké přednášky nebo exkurzi.“ Podle Tomáše Prunera je terénní stanice také vhodná pro pořádání kulturních akcí nebo jako zázemí pro výtvarníky a divadelníky. „V současné době pořádáme kulturní akce spíše nahodile. Pořádáme bigbeatový festival, na který sem přijdou vesměs naši kamarádi, a hrají zde hudební skupiny, které máme rádi. Myslím, že to jsou dobré akce, a chceme je pořádát vždy na jaře a na podzim. V létě se pak podílíme na organizaci festivalu PRKULE (Prusinské kulturní léto), který pořádá far-nost PMR z Plzně.“ Místní veřejnost chce občanské sdružení Ametyst oslovit akcemi, které jsou zaměřeny na školní historii budovy terénní stanice. „Pořádali jsme tady při různých příležitostech dny otevřených dveří, během nichž jsme uspořádali výstavu starých fotografií této školy a třeba jsme sehnali i kopie starých vysvědčení. Ty akce byly celkem úspěšné a přišlo na ně dost pamětníků, kteří sem chodili do školy. S některými z nich jsme udělali rozhovory a nahráli jejich vzpomínky na diktafón. Nicméně zatím

nebyl úplně čas tyto rozhovory nějakým způsobem zpracovat a využít, což je určitě chyba,“ dodává k výčtu aktivit Lenka Navrátilová.

Jak již z předchozích řádků vyplynulo, hlavní cílovou skupinou, na kterou jsou aktivity prusinské terénní stanice zaměřeny, jsou základní a také střední školy z Plzeňského popř. i Karlovarského kraje. Sdružení Ametyst má zpracovanou nabídku svých programů, kterou prostřednictvím pošty, e-mailu či osobně distribuují do všech škol v Plzeňském kraji. „Školám se nabízíme. Nejlepší je s nabídkovým listem dorazit osobně přímo do školy a o jednotlivých programech si s učiteli povídat. Osobní kontakt je nejlepší. Pokud jim nabídku pošlete jenom e-mailem, tak je dost pravděpodobné, že se zpráva k učitelům ani nedostane. Před tím, než jsme kvůli rekonstrukci

Děti se v Prusinách seznamují s přírodou svého regionu (foto Ametyst)

stanici zavřeli, už jsme byli v pozici, kdy nám školy volaly samy. Ta pauza je ale znát. Dnes začínáme vlastně znovu. Pro školy jsou teď větší lákadla zvířata, která tady máme, a program zvyků a rituálů k jednotlivým svátkům. Klasická ekovýchova je zajímavá mnohem méně. Hodně velkou roli samozřejmě hraje cena jednotlivých programů. Rodiče nejsou příliš ochotni platit dětem autobus, aby je sem odvezl. Takže se dost často od učitelů setkávám s reakcí, že místo aby s dětmi jeli k nám, tak je vezmou do ZOO. Říkají mi, že u nás je to sice mnohem zajímavější, ale ZOO je nepoměrně levnější,“ říká Lenka Navrátilová. Podle Tomáše Prunera se v posledních dvou třech letech také velmi zvýšila konkurence a subjektů, které nabízí ekovýchovné programy, neustále přibývá. „V současné době je velká konkurence v nabídce ekologických výukových programů. Na přípravu a realizaci těchto programů je možné využít různé dotační tituly. Z tohoto důvodu začala tato oblast být

Rockový festival v Prusinách (snímek vlevo) a ukázka z rukodělných programů (obě foto Ametyst)

finančně zajímavá pro různé soukromé firmy či rozvojové agentury, které dělají ekologické programy, na rozdíl od nás, pro 200 dětí najednou přímo v jednotlivých školách. Například uspořádají divadlo o třídění odpadů ve školní tělocvičně. Ono to může být celkem zábavné, ale celkový přínos z podobné akce je diskutabilní. Když to řeknu hodně zjednodušeně, podobné aktivity kazí pojetí ekovýchovy, které se od devadesátých let velmi pracně budovalo. Kvalitní ekovýchovné programy by měly být co nejdelší a pro co nejmenší skupinu dětí, což samozřejmě stojí víc peněz. Druhou věcí je, že školy si teď zvykly mít, kvůli různým druhům dotací, všechno zadarmo, což je samozřejmě pro nás také problém.“

I když učitelé a ředitelé základních škol jsou ti, kteří si ekologické vzdělávací programy objednávají, stěžejní úlohu v činnosti sdružení Ametyst hrají děti. Jak tedy ony vnímají a hodnotí jednotlivé programy, které v Prusinách absolvují? „My jsme pro ně čím dál exotičtější v tom dobrém slova smyslu, protože tady vidí věci, které už jinde k vidění nejsou,“ říká Tomáš Pruner. „I venkovské děti už jsou tu v roli pamětníků, když říkají, že když byly malé, babička měla kozu, ale teď už ji nemá. Pro děti jsme tedy zajímaví tím, že tady v Prusinách uvidí věci (kozy, králíky, ovce, husy, včely), které už ani na vesnici vidět nejsou. Faktem ale je, že v našich vzdělávacích programech děláme čím dál větší ústupky z hlediska množství informací a širě environmentálního poselství, které dětem chceme sdělit. Když to zjednoduším, tak my jsme začínali s tím, že chceme, aby děti byly venku a aby měly vztah k přírodě. A k této premise jsme se oklikou přes obrovské cíle časem zase vrátili. Je to možná špatně, ale je to tak.“ Lenka Navrátilová k tomu dodává: „Dost často si také děti stěžují, že zvířata jsou špinavá. Hlavně ty starší děti, kolem páté šesté třídy. Také se stává, že když začne pršet, tak děti chtějí hned dovnitř pod střechu. Alternativa, že by si mohli vytáhnout pláštěnku

a zůstat ještě alespoň čtvrt hodiny venku v dešti, je pro ně nepříjemná. Přitom školám do instrukcí píšeme, že jedou ven, a tudíž s deštěm musí počítat. V dešti se v přírodě dějí zajímavé věci, které by děti měly vidět. Ale začíná být problém, jim tyto věci vůbec zprostředkovat.“ Tomáš i Lenka se shodnou, že nejzajímavějším lákadlem, které může dětem terénní stanice zprostředkovat, je téma zdravého životního stylu. „Téma zdravého životního stylu se často objevuje v lifestyleových časopisech a přes ty ho děti znají. V mnoha rodinách se nakupují biovýrobky nebo alespoň biokosmetika. Děti, které zajímá klasická přírodověda, bohužel ubývá. Pro nás je to docela rána, jelikož jsme se spotřebitelské programy snažili omezit, protože jsme mysleli, že informací o této oblasti je dost a děti to budou vědět. Paradoxně je o ně větší zájem než o to chodit do přírody,“ říká Tomáš Pruner.

ZEMĚDĚLCI NEBO EKOLOGOVÉ?

Ekologická sdružení jsou v České republice vnímána často velmi rozporuplně. Ve veřejném prostoru dominuje obraz ekologů jako radikálních aktivistů, kteří blokují Temelín nebo se připoutávají ke stromům na Šumavě. Zároveň mnoho lidí z obcí, kterým hrozí nějaký zásadní zásah do kvality životního prostředí, vnímá ekologická sdružení jako partnery, kteří jim pomáhají v diskusi s investory nebo státní správou. Nicméně jen malá část české společnosti je schopna brát ekologii jako vědecký obor a lidi z ekologických sdružení jako odborníky, kteří se v tomto oboru pohybují a rozumí mu. Z výše uvedených důvodů je pro tento text zajímavé, jakým způsobem přijala ekologické sdružení Ametyst místní venkovská komunita. Podle Tomáše Prunera pomohl Ametystu při překonávání výše zmíněných předpokladů jeden omyl. „Kamarád nám vyřezal na ceduli, kterou jsme si přidělali na vrata, nápis Středisko ekologické výchovy. Nikdo z místních nevěděl, co to je. Spíše si mysleli, že ten nápis znamená Středisko ekologické výroby a že tady ve škole budujeme chovnou stanici, což podporoval i fakt, že jsme měli zvířata. Lidi z vesnice si tedy mysleli, že jsme zemědělci, kteří hospodaří na dotace. Bylo to nedorozumění, které nám ale v začátcích celkem pomohlo. Určitě to bylo lepší, než kdyby si rovnou mysleli, že jsme ekologičtí aktivisté. I díky tomu jsme sem docela dobře zapadli.“ Vztahy s místní komunitou také ovlivňuje fakt, že Prusiny jsou osadou, kde je pouze kostel, fara a hřbitov. Tudíž zde nikdo, kromě lidí z Ametystu a jejich sousedů, trvale nežije. „Já osobně se znám z místních pouze se staršími lidmi, kteří sem chodí na hřbitov,“ říká Tomáš Pruner a pokračuje, „jediný, s kým jsem se tady spřátelil, je místní hrobník, kterému táhne na osmdesát. Takže se, i když neúmyslně, orientujeme spíše na starší věkovou skupinu. Nicméně ty babičky a dědové doma o nás řeknou, takže nás

Prusinská zvířata (foto Ametyst)

tímto způsobem poznali i další lidé ze vsi. My jsme pro nebílovské ti lidé z Prusin, kteří tam opravují školu. Zároveň také sekáme louky a uklízíme odpadky, takže jsme pro místní relativně přijatelní, tedy pro starší a střední generaci.“ Aby se vztah s místní komunitou ještě více zlepšil a zároveň také proto, aby se zvýšila informovanost o aktivitách sdružení, uspořádal Ametyst již třikrát při různých příležitostech den otevřených dveří. „Bylo zajímavé, že se sem přišli podívat spíše lidé, kteří přímo v Nebílovech nebydlí, jenom sem do Prusin chodili do školy. Přes tyto lidi jsme teprve zaujali i ty místní,“ vypráví Tomáš Pruner. „Ve vztahu k lidem ve vesnici hrají velkou roli naše zvířata. Lidi se mě ptají, kdy už se zase budou pást zvířata na loukách. Oni se pak s dětmi chodí dívat na kůzlata. Nebo nám sem lidi nosí zvířata, se kterými si neví rady. Někomu umře babička a lidi nám sem přinesou kachny, které měla. Nedávno sem přišli jedni lidé obce, jestli bychom jim nedali kozí mléko pro malou srnku, kterou někde v lese našli zraněnou,“ dodává k tomu Lenka Navrátilová. Ze zkušeností Lenky i Tomáše tedy vyplývá, že vzájemné vztahy s místní komunitou nejsou příliš vřelé a silné, což je určité dáno tím, že jsou „náplava“ a že se stanice nenachází přímo v obci, ale spíše na samotě v Prusinách. Nicméně díky svým aktivitám, které mají pozitivní vliv na místní přírodu, a také díky zvířectvu si našli svou

pozici v místní komunitě a lze říci, že lidé si na ty „podivíny z fary“ zvykli a bez problému je akceptují.

Stejně jako vztah k místním lidem se postupně vyvíjí vztah s místní samosprávou, potažmo i místní akční skupinou (MAS) Aktivios, která sdružuje mimo jiné všechny obce v regionu. Vztahy s obcí definují Lenka s Tomášem jako korektní. *„S obcí konflikty nemáme, zároveň ale nemohu říct, že by naše vztahy byly srdečné. Pokud obec nebo my potřebujeme nějakým způsobem pomoci, tak si většinou vyjdeme vstříc. Ale nějak cíleně nespolupracujeme. Možná je to spíš otázka nedostatku času, protože obec má svoje problémy a my zase svoje,“* říká k tomu Tomáš Pruner. Spolupráce s místní akční skupinou Aktivios se začala rozvíjet až v poslední době. *„První kontakt jsme s MAS měli, když si od nás objednala cedule pro naučnou stezku. I když to byla zakázka pro sekci Ochrana přírody, takže to s Prusinami nemělo nic moc společného. Před časem se na nás obrátili s výzvou, že bychom si mohli dát projekt do realizace Strategického plánu LEADER na rekonstrukci učebny. Myslím si, že vzhledem k tomu, že celý tento region občanskými aktivitami příliš nekypí, jsme pro MAS určitě zajímavým partnerem. Zároveň s námi mají dobré zkušenosti i školy z regionu, takže se MAS snaží, v tom dobrém slova smyslu, využít náš potenciál,“* myslí si Tomáš Pruner. *„Ted' MAS pomáháme s akcí Den regionu, který proběhne v květnu. Budeme mít otevřenou školu a budeme v Prusinách dělat nějaký program pro děti,“* dodává k MAS Aktivios Lenka Navrátilová.

VE STÍNU PAVUČINY

V předchozí části textu se Lenka s Tomášem zamýšleli nad pozicí svého sdružení v rámci obce a regionu. Tato část textu bude věnována tomu, jak funguje spolupráce ekologických středisek v České republice a jakým způsobem se proměňuje v průběhu let veřejný prostor, ve kterém se ekologické hnutí pohybuje, a jakým způsobem se mění pohled veřejnosti na tu část občanského sektoru, která se zabývá ochranou přírody a životního prostředí.

Již od počátku devadesátých let, kdy se v České republice začal po dlouhé době opět rozvíjet občanský sektor, bylo iniciováno mnoho více či méně úspěšných projektů, jejichž cílem je sdružování neziskových organizací a iniciativ. Hlavním důvodem tohoto síťování resp. sdružování je především snaha občanského sektoru o přenos zkušeností mezi jednotlivými sdruženími (oborové platformy) a také snaha znásobit vliv občanského sektoru na správu země či jednotlivých krajů. Na základě těchto argumentů vzniklo

v České republice mnoho asociací či platform. Tyto asociace sdružují nestátní neziskové organizace a iniciativy většinou na základě tematické oblasti, v níž dané subjekty působí. Z tohoto důvodu existuje například Spolek pro obnovu venkova, který sdružuje obce, nestátní neziskové organizace i jednotlivce, kteří se zabývají problematikou venkovského prostoru. Z tohoto důvodu existuje například oborová platforma Zelený kruh, jež sdružuje environmentální nestátní neziskové organizace. A z tohoto důvodu existuje také Pavučina, která sdružuje střediska ekologické výchovy. Jedním ze členů Pavučiny je i občanské sdružení Ametyst. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina vzniklo v roce 1996 z potřeb vzájemného kontaktu, výměny zkušeností a zastupování společných zájmů.² Ametyst vstoupil do Pavučiny v roce 2001. „Pro nás bylo zpočátku členství v Pavučině hodně výhodné. Pavučina například administrovala dotační programy Lesů ČR a Ministerstva životního prostředí. Samozřejmě nebyli členové Pavučiny v těchto programech nijak zvýhodňováni, ale informace o podmínkách těchto dotací se k nám dostávaly rovnou od administrátora, tedy Pavučiny, ne zprostředkovaně. Celkově se dá říci, že zpočátku poskytovala Pavučina svým členům výborný informační servis. A samozřejmě i vzájemná kolegiálníta mezi středisky byla větší v případech, že byla také členy Pavučiny. Bohužel všechno tohle se časem začalo měnit k horšímu. Hlavním problémem je, že Pavučina je vlastně také občanské sdružení. A aby si toto sdružení mohlo platit svůj provoz, tak si musí vymýšlet vlastní projekty, na které žádá dotace. A touto činností se leckdy dostává do přímé konkurence s vlastními členy. Stává se také, že lidé ze středisek společně s Pavučinou vyvinou nějaké know-how, které pak získají zadarmo a bez nějakého úsilí i střediska, která se na vývoji nepodílela. To také není v pořádku. Je to docela velký problém. Pavučina je sdružení ekologických středisek, takže by je měla reprezentovat a pomáhat jim. Místo toho se s nimi spíš pravidelně dostává do konfliktu,“ hodnotí fungování Pavučiny Tomáš Pruner. „My jsme měli zástupce ve výkonném výboru a díky tomu jsme se dostali k informacím, které se řadoví členové neměli šanci dozvědět, což určitě není správné. Pavučina sice svědomitě pořádá každý rok dvě valné hromady, kdy informace poskytuje, nicméně pořád lidé z výkonného výboru a matadoři z velkých ekologických středisek mají o mnoho stupňů víc informací a možností, jak dění v Pavučině nepřímo ovlivnit než řadoví členové. V poslední době funguje Pavučina hodně elitářsky, což by nejspíš nikdo z nich nepřiznal,“ dodává k tomu Lenka Navrátilová. Na Pavučině si Tomáš a Lenka potvrdili svou zkušenost, že při sdružování neziskových organizací se často stává, že se původní účel sdružování vytratí a zůstávají pouze samoúčelné svazky. „Já jsem byl vždycky nepřítelem sdružování neziskových organizací, protože

² Čerpáno z www.pavucina-sev.cz.

na základě několika zkušeností z Plzeňského kraje vím, že to nikdy dobře nedopadlo. Myslím tedy, že sdružování neziskových organizací není dobrá cesta. Většina původních členů Ametystu měla zkušenost s velkými nevládními organizacemi jako je Hnutí Duha, Děti Země nebo Brontosauři. A proto jsme si založili svoje sdružení, protože jsme zjistili, že v těch velkých nechceme být. Chtěli jsme dělat věci podle svého a teď už víme, že náš vliv, pokud budeme v nějaké síti nebo větším subjektu, nebude větší, ale spíš menší, protože se budeme muset vyčerpávat dohadováním se sto padesáti dalšími lidmi. Směřování Pavučiny je pro mě deziluze a je to škoda. Ze začátku to bylo zajímavé a byla tam kvalitní odborná i finanční podpora. Jenže v současné době je prostředí tvrdší a konkurence se zvyšuje a je to celé víc byznys,” uzavírá toto téma Tomáš Pruner.

Vzhledem k tomu, že Tomáš Pruner i Lenka Navrátilová působí v rámci občanského sektoru již velmi dlouhou dobu, padla při tvorbě tohoto textu také otázka, jakým způsobem se v posledních dvaceti letech proměnil pohled veřejnosti na fungování ekologického hnutí v České republice. Podle Tomáše Prunera prodělalo mínění veřejnosti o ekologickém hnutí během posledních dvaceti let několik celkem radikálních proměn. „Já jsem do první ekonevládky vstoupil v roce 1993, takže jsem opravdu už pamětník a posun tohoto vnímání je velký. Od bezvýhradného přijímání v první polovině devadesátých let až po většinové odmítnutí ekologického hnutí v druhé polovině devadesátých let. Dnes se to pomalu opět vrací k tomu pozitivnějšímu vnímání, neboť velké množství lidí je zhuseno tím, jak se u nás o životní prostředí pečuje, anebo je ohroženo konkrétním poškozením životního prostředí, ať už výstavbou nějakého dálničního přivaděče nebo výstavbou továrny. Nicméně velká většina společnosti ekologické hnutí pořád odmítá. Tudíž se celý ten pohled polarizuje. Na jednu stranu přibývá lidí, kteří jsou nadšení a chtějí se v ochraně životního prostředí angažovat, a na stranu druhou sílí ve společnosti nechuť vůči všem aktivitám, které se profilují jako ekologické či environmentální.“ Lenka Navrátilová doplňuje tento pohled svou osobní zkušeností: „Já jsem nějakou dobu pracovala v neziskové organizaci a zároveň i v komerční sféře a jenom na základě osobních zkušeností se mi stalo mnohokrát, že jsem byla rovnou považována za aktivistu. I když jsem vysvětlovala, že jenom učím děti, tak hned následoval dotaz, jestli jsem byla na bloádě Temelína. A druhý názor, se kterým jsem se setkala, byl ten, že mě rovnou považovali za příživníka, který pouze vyčerpává dotace a pracující lid ho musí živit.“

S předsudky a nedůvěrou musí členové Ametystu bojovat i v případě jednání s krajskou samosprávou. Tomáš Pruner často postrádá u úředníků a politiků profesionalismus, který by odboural nedůvěru způsobenou roz-

dílnými názory na některé „ekologické kauzy“ a umožnil krajské samosprávě partnersky spolupracovat v oblastech, kde má Plzeňský kraj a environmentální veřejný sektor podobné cíle. „Na Plzeňském kraji je minimum lidí, kteří by chápali, že se můžeme na hodně věcech neshodnout, ale na jiných můžeme pracovat společně, neboť tam mohou být podobné zájmy. Když se neshodneme na úpravě nějakého parku nebo na výstavbě silnice, tak to neznamená, že když budeme mít stejné zájmy v jiném parku, tak nemůžeme spolupracovat. Současní krajští politici vůbec netuší, co jsme a co děláme, nicméně na vše reagují první signální soustavou. Pokud se jakkoliv vyjádříme k Šumavě, tak jsme ekoteroristi. Snad i kdybychom s nimi souhlasili, tak budeme špatní, a to jenom proto, že jsme se vůbec vyjádřili. Fakt, že se Ametyst odborně vyjadřuje k některým kauzám, nejsou schopni vůbec akceptovat. Nicméně je nutné říci, že někteří naši kolegové z jiných neziskových organizací mají opačný názor. Podle nich se nedalo vůbec mluvit s minulým vedením Plzeňského kraje, ale s tímto o některých věcech diskutovat lze, například o kauze kolem spalovny v Chotíkově. Ale partnerský vztah s Plzeňským krajem nikdy nebyl a asi nikdy nebude, protože většina politiků tam sedí proto, aby prosazovala investiční záměry, a ochrana přírody je vůbec nezajímá.“

A CO BUDOUNOST?

Závěrečná část textu bude věnována zamyšlení nad perspektivou občanského sdružení Ametyst a také nad budoucností ekologického hnutí obecně. Tomáš Pruner zmiňuje dva zásadní vlivy, které budou spoluvytvářet budoucí podobu ekologického hnutí, ale i veřejného sektoru obecně. První z těchto vlivů je zvyšující se konkurence v rámci neziskového sektoru. „Dneska do konkurenčního boje s nevládními neziskovými organizacemi vstupují různé subjekty z tzv. šedé zóny, u kterých není jasné, jestli je to ještě nezisková organizace, nebo už se jedná o agentury. Zároveň do tohoto prostoru vstupuje stále častěji také komerční sektor, který zjistil, že ve veřejné sféře je možné vydělat peníze. Vzdělávacích agentur, které se nějakým způsobem začaly věnovat životnímu prostředí, vzniká tolik, že se už nestíhám ani divit.“ Druhým vlivem, který má velký vliv na budoucnost ekologického hnutí v České republice je podle Tomáše Prunera stávající politická situace, kdy politici hledají neustále nové cesty, jak obcházet zákony, které mají chránit životní prostředí. „Problémem ekologického hnutí je, že nemá vybudovanou podporu zespoda. Když vidím, jakým způsobem se tady porušují zákony o ochraně životního prostředí, tak si myslím, že se celé ekologické hnutí bude stále více radikalizovat, protože se současným vládnoucím establishmentem to po dobrém nepůjde. Tím se to vrátí celé o patnáct let zpátky

k akcím, jako byly Libkovice nebo Temelín. Což většina společnosti, až na několik místních lidí, kterých se budou dané kauzy týkat, odsoudí.“

Ani ohledně budoucnosti Ametystu nejsou Tomáš s Lenkou příliš optimističtí. Podle Lenky bude nutné začít kvalitněji využívat lidský potenciál, který sdružení má. „My máme výhodu, že se věnujeme zároveň ochraně přírody a současně i ekologické výchově. Měli bychom tuto výhodu v budoucnosti více využívat. Na jedné straně můžeme nabídnout školám například odborníka botanika, který s dětmi půjde na exkurzi do přírody. Na druhou stranu můžu třeba já pomáhat při přípravě struktury odborných konferencí, které naši ochranáři připravují, tak aby obdobné akce měly požadované výstupy. Zároveň si myslím, že se budeme muset ještě více profesionalizovat. Díky dotacím z OPVK³ je nabídka ekovýchovných programů pro školy velmi široká, což je samozřejmě v pořádku. Naší výhodou může být tato terénní stanice, neboť na ekovýchovu do tělocvičny těžko někdo může přivést například kozu.“ Nicméně aby tyto cíle mohlo sdružení naplnit, je nutné zaměstnávat kvalifikované a zkušené lidi, což je podle Tomáše i Lenky velký problém. „Práce, kterou tady lidi dělají, je velmi náročná a je za ní dost málo peněz. Kdyby někteří z našich zaměstnanců pracovali v komerční sféře, tak za stejný objem práce dostanou dvakrát větší plat. Zároveň i společenská prestiž této práce je nulová. Je to ještě horší, než kdyby šli učit. To znamená, že mi toho zas tak moc lidem nabídnout nemůžeme. Snažíme se jim to nahradit alespoň tím, že tady existuje tato stanice, kam většina lidí od nás jezdí ráda trávit i volný čas. Takže se jim to tady snažíme co nejvíce zpříjemnit.“

ZÁVĚR

Jak již bylo řečeno v úvodu, smyslem tohoto textu bylo popsat činnost sdružení, jež působí na venkově a jehož činnost je zaměřena na informovanost a péči o životní prostředí. Čtenář této publikace se z výše napsaných řádků mohl seznámit s činností občanského sdružení Ametyst i s vnějším a vnitřním prostředím, ve kterém se několik lidí snaží naplnit cíle svého sdružení a realizovat své představy o tom, jak by se naše společnost měla k svému životnímu prostředí chovat.

Vzhledem k tomu, že průvodci tímto textem byli lidé, kteří se v problematice ochrany životního prostředí pohybují již velmi dlouho, bude určitě přínosné na závěr celého textu dát slovo ještě jednou jim a zeptat se jich, jaké vidí pozitivní a negativní procesy, jež ovlivňují podobu i budoucí tvář ven-

³ Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Celkový pohled na kostel a osadu Prusiný (foto Ametyst)

kovské krajiny v Plzeňském kraji. „Pozitivní je to, že se některá místa v krajině obhospodařují méně intenzivně. Je příjemné vidět, že se hodně pase, ale že se na druhou stranu také nepřepásá. Pozitivní pro přírodu by určitě bylo, kdyby se místa, která se nechávají ležet ladem, občas pokosila anebo rozumně vypálila. Co je hodně negativní, je nová výstavba mimo intravilány obcí. Tato výstavba je zbytečná, obvykle ošklivá a místním lidem nic nepřináší. Myslím si, že tyhle trendy budou v budoucnosti lidem na venkově pracovní příležitosti spíše ubírat. Proč by se například někdo jezdil rekreovat na venkov, který má stejně ošklivou zástavbu, jakou najde doma na sídlišti. Bohužel ta sídelní kaše z Plzně vyhřezává na všechny strany. Stejně stavební nešvary jsou ale vidět celkem pravidelně i u venkovských obcí. Také z venkova cítím ten odklon od ručních či v malém vyráběných věcí, což bude mít v budoucnu na venkov velmi negativní vliv. V obci se buď usadí velká fabrika, která si ale stejně pracovní sílu bude muset přivést, protože místní tam nepůjdou anebo jich tam nebude dost, anebo se z vesnic stanou enklávy nezaměstnaných a dojíždějících za prací. A lidé budou odcházet stále ve větším množství do města, protože venkov ztratí výhody venkova, ale samozřejmě nezíská žádné výhody města,“ uzavírá celé vyprávění o Prusinách a Ametystu Tomáš Pruner.

Zámek ve Svojšíně (foto Božena Šoffrová)

OBNOVA ZÁMKU VE SVOJŠÍNĚ

„Na co nám to je, k čemu nám to bude, hromadu peněz to stojí, nejlepší by to bylo zbourat, zlikvidovat to a měli by sme pokoj“

Zámek ve Svojšíně, obci se 422 obyvateli na Stříbrsku, byl do roku 1945 majetkem rodiny Podeville, Poté přešel do vlastnictví státu, aby sloužil nej-různějším účelům – jako archiv, škola, hospodářské budovy státního statku nebo jako místo venkovských tanečních zábav. V roce 1990 se stal majetkem obce Svojšíň. Majetkem zanedbaným a rozkradeným, vyžadujícím nejenom obnovu zdí či střech, ale především nalezení nového smyslu takové stavby pro obec.

„Venkov za soudruhů nebyl nespokojen. Za práci, která byla organizována tak, že jejím největším efektem byla devastace krajiny i lidí v ní, se platilo slušně, zvláště když se k tomu připočítalo to, co si lidé mohli beztravně rozebrat. (...) Kdo se smířil s etikou bezzemka, který pracuje na cizím, tomu bylo na takovém venkově hej. Kdo se ale cítil být zodpovědným hospodářem, musel si zoufat.“ (Bohuslav Blažek: Problémy a výhledy českého venkova, Praha/Libčevs 1997)

Příběh obnovy zámku v obci Svojšíň je zajímavou ilustrací výše uvedeného výroku Bohuslava Blažka. Devastace krajiny a majetku, která na venkově v poválečných letech probíhala, byla zároveň devastací lidské duše. Obnova vsí, má-li vést k dlouhodobým změnám, měla by být také obnovou člověka a jeho vztahu ke svému okolí.

ZÁMEK JAKO OSOBNÍ TÉMA

Karel Petrání, rodák a starosta obce Svojšíň, je iniciátorem a hybatelem obnovy zdejšího zámku, rozsáhlé barokní stavby, k níž přináležejí hospodářské budovy a pozemky parku a zahrad. Zámek je pro starostu Petrání symbolickým objektem, projekcí toho, v jakém vzájemném vztahu je stav obce jako souhrnu materiálních hodnot a obce jako společenství lidí. Přiznává, že zámek je pro něho osobním tématem, že zájem o něj měl po celý svůj život. Rozumí zámku jako nadosobní hodnotě, která může všechny členy obce spojit a obohacovat jejich životy. Stav a účel zámku se v poválečných desetiletích postupně mění, Petráního líčení těchto proměn je navíc spojeno s jeho osobní angažovaností. I ta prochází proměnami odpovídajícími politickým poměrům a životním etapám vypravěče. Zámek se stává intimní součástí jeho života, takřka životním dílem. První vzpomínka na zájem o zámek spadá do dětství:

A v hlavě mý vlastní se začalo rodit to, že jsem pořád na ten zámek vzhlížel jako na nějakou významnou věc... už jako malej kluk jsem si říkal, že je to divný a tam byly takový ty kožený tapety, tak jsem šel za jedním funkcionářem, jestli není škoda, že jsem na zábavě viděl, jak se do toho trefujou nožem a tísali cigarety a von mi řek, že to nemá žádnou hodnotu...

Další se váže k dospívání a postupnému uvědomování si reality socialistického režimu a potřeby se angažovat.

(...) a jak jsem dospíval a věděl, že je v tomhle státě všechno špatně, že sou prostě lumpové a že si neváží takovejch věcí. Tak sem se o ten zámek zajímal víc a víc, a snažil sem se vytvořit nějaký aktivity, aby se s tím zámek začalo něco dělat, aby se začal opravovat.

Tato vnímaná potřeba vyústí až v první politickou zkušenost – pozici socialistického zastupitele na obci:

Dokonce za socialismu někdy to poslední období sem byl v zastupitelstvu a byl sem tam jen krátce, protože já sem se mylně domníval, že když do toho zastupitelstva pudu, a to už jsem byl v té době docela angažovanéj proti režimu, že budu mít možnost to ovlivnit jinak (...) no to sem se velice mýlil, protože když sem do zastupitelstva přišel, tak stejně sem byl to pátý kolo u vozu, k ničemu mě nezvali, všechno řídila rada, takže zase sem jim záhy řekl, co si o tom myslím a oni mě vyloučili, sebrali mi ten průkaz poslaneckej.

Dalším obdobím, které je zmíněno, je období listopadové revoluce v roce 1989. Petrůň se stává vůdčí osobností společenských změn v obci i v jejím okolí. Politického vlivu, který mu přinesla pozice revolučního vůdce, využívá mimo jiné k tomu, aby uskutečnil první krok vysněné obnovy zámku.

V 89. sem hned tady vlastně založil OF a jedna z věcí byla, hned samozřejmě sem donutil tehdejší představitele obce a sám sem osobně tehdy vypisoval první papír, dotaci tenkrát ještě přes okresní úřady jak to bylo, a kulturu, aby se spravila střecha. Takže ta první opravená taška byla vlastně v roce 90 tehdejší mnou vypsáný papír na dotaci na obec, protože ty funkcionáři to vůbec neuměli, neznali, nevěděli, že něco takovýho existuje.

Krátce po revolučních změnách se Petrůň snaží spolupracovat s novým vedením obce, aby byla zahájena řádná obnova zámku. Naráží na odpor, který si vykládá jako strach z mocenské konkurence a ve výsledku jako nezájem o osud zámku. Tomuto zážitku přisuzuje širší význam jakési pomyslné srážky s realitou celospolečenského vývoje po revoluci.

Ale ono to taky tím skončilo. Protože místní funkcionáři, který sem si myslel, že jim v tom vlastně pomůžu, tím že sem se o to zajímal už dlouho, že sem o tom věděl, že už sem se znal s těma památkářema, že sem se tam na to chodil ptát, proč je to tak a ne jinak, no a oni okamžitě cejtli ve mě nějakou konkurenci, takže konec zase. Takže sem pochopil po dvou po třech letech, že i po revoluci to nebude tak jednoduchý, protože tam hraje strašnou roli ten lidskej faktor.

Začíná tak další životní etapa zájmu Karla Petráně o osud svojsínského zámku. Petráň se stává občanským aktivistou.

No tak sem založil občanské sdružení, který začalo dělat ty drobný stavby tady okolo, kapličky, smířčí kříže, který nepodléhaly obci, ale furt ten zámek nás zajímal...

Následují devadesátá léta tzv. ekonomické transformace. Oficiální verze toho, co se vlastně s majetkem státu tehdy stalo, není k dispozici. Špičky státu a špičky tehdejšího procesu privatizace jsou částečně totožné, poptávka po obecném vysvětlení je tak zadržována. Přesto každý z občanů alespoň z doslechu nějakou tu „nepovedenou privatizaci“ zná. Petráňova historka z období divoké privatizace působí velmi jasnoživě a nadějně. Podařilo se mu tehdy zabránit tomu, aby zámek přešel pod správu neznámého podnikatele-zlatokopa, který by pravděpodobně majetek obce znehodnotil. Podobné scénáře se odehrály s mnohem horším koncem na mnoha dalších místech, jednalo se v podstatě o celospolečenský jev. V následujícím líčení se však ukazuje, že poměrům je vždy možno vzdorovat, má-li člověk vůli a vizi:

Oni (vedení obce – pozn. I. K.) udělali nějakou mandátní smlouvu s nějakým člověkem, kterej jakoby si měl vzít ten zámek na starost, a že bude shánět na něj evropský dotace atd., a mně se to celý nezdálo, protože sem říkal, proč to nebylo projednaný na veřejný schůzi, proč se k tomu občani nemohli vyjádřit, jaká je záruka, že ten člověk není podvodník? Po třech letech ho zavřeli, ukázalo se, že to byl podvodník na entou. Mně se vlastně podařilo téhle věci zabránit tím, že jsme sepsali proti tomu petici a vedení se zaleklo, já sem toho člověka neznal, já sem nevěděl, jak ten starosta tehdy si to s ním domlouval, jaká je ta smlouva, jaký sou tam záruky. Ale tím, že sem udělal tu petici a šel sem do toho, tak ten starosta couvl, a za rok potom toho chlapa údajně zavřeli.

Poslední fází vývoje vztahu Karla Petráně k zámku je opětovné rozhodnutí stát se aktivním politikem – starostou obce. Jedině s touto pozicí jsou spojeny kompetence, nutné k výkonu řádné péče o zámek:

Nakonec jsem se rozhodl, že nikdo žádnou občanskou aktivitu nevěme jako pozitivně, ale jako konkurenci, no že všem jde o něco jiného než o věci veřejné.

A já sem zjistil, že to prostě jinak nejde, že musím kandidovat v těch volbách a musím se stát starostou, protože jinak se nikdy nedostanu k tomu, abych ty věci moh změnit, že jo. Takže jsem vlastně do těch voleb šel s tím, aby se to změnilo až takle. Né proto, že bych se chtěl stát starostou, ale že jinak ty věci nikdy neovlivním.

KONCEPCE OBNOVY ZÁMKU

S příchodem Petráně do vedení obce vzniká koncepce obnovy zámku:

No důležitý bylo to, že jsem se stal starostou 2002 a zámek vlastně dostal tím pádem nějaký řád, nějakou koncepci, takže jsme vymysleli prostě postup prací jakej bude, od střechy prostě dolu, a zároveň jsme vytvořili koncepci toho využití, jak v tu chvíli, tak toho budoucího.

Kontinuita

Důležitou součástí obnovy je myšlenka kontinuity navázání na původní, jakoby řádnější podobu a využití zámku. Tato kontinuita jakoby zaručila nápravu devastujících desetiletí po válce. Kontinuita je zdůrazněna ve vztahu k původní podobě zámku:

Ty zahrady jsou přísně barokní, aby seděly i k tomu, i ten zámek jsme opravovali v tom barokním duchu, že jo. Nedělali jsme tam žádný jiný úpravy, všechno se dělalo tak, aby to zůstalo co nejvíc věrný (...)

Dále se zdůrazňuje kontinuita s předválečným způsobem užití zámku a zahrad a možnost využít zkušeností místního pamětníka. Navázání na stav věcí před rokem 1945 má být opět zárukou obnovy ztraceného řádu.

(...) hlavně jsme čerpali z vlastní paměti a z paměti těch pamětníků, shodou okolností předseda těch včelařů, tak ten hned po válce tam začal dělat takovýho správce a zahradníka. Tenkrát ještě využívali toho bohatství, který to skýtalo. Ten si pamatuje úplně přesně, kde tam všechno bylo. To bylo bezvadný pro ten projekt, že s panem Krauzem, von tam chodil a vše si zapisoval a když jsme tvořili ty projekty, tak jsme to udělali tak, jak to bylo.

Altánek ve zrekonstruovaném zámeckém parku (foto: Andrej Tancoš)

Ted'ka budeme dělat užitkovou zahradu, tak, jak nám ji pan Hron popsál, bude to mít i ten samej účel, že tam ty plodiny budou sloužit zase zpátky do kuchyně, akorát ne do tý dneska zámecký kuchyně, ale do školní kuchyně...

Obnova jednotlivých částí

Obnova je rozdělena na etapy, podle částí zámku. Vznikají jednotlivé projekty a postupně dochází k jejich realizaci. První dotace, kterou se podařilo novému starostovi získat, směřovala na opravu střechy, za nimi následovaly další. Spolu s obnovou stavby zámku vznikaly také přesnější představy o tom, jak bude zámek v budoucnosti využíván. Jedním z plánů je trvalá expozice obrazů, pocházejících z původního vybavení zámku, zobrazující urozené předky majitelů zámku. **Obrazy** se po roce 1945 staly součástí depozitářů nejrůznějších institucí v kraji.

(...) začal sem se zajímat taky o to, jestli taky nějaký ty věci nezbyly z toho zámku, jestli se někde nenachází, abychom toho mohli využít, takže sem pátral různě po archivech, po všem možným, až se mi skutečně podařilo

zjistit, že existuje ta galerie těch obrazů atd., tak to bylo úplně sme z toho byli nadšený, že přece jen není úplně všechno ztracený (...)

Další součástí zámecké obnovy byla také péče o jeho bezprostřední okolí, o původní **barokní zahrady** před zámkem:

Že sme chtěli, aby i to okolí vypadalo krásně, aby ten člověk tam nejel jen do toho zámku, protože vím jak významný místa sou, když člověk sám vyjede někam na zámek, jak významný místo je, když to tam má krásnej park nebo zahradu. Takže sme souběžně s tou budovou sehnali peníze na ty zahrady, který sice nejsou veliký, ale je to nádherný místo, kam budou lidé rádi chodit, o tom jsem se přesvědčil opravdu dneska v praxi, že strašně lidí tam chodí třeba jenom kvůli těm zahradám.

Součástí plánů na využití zámku bylo také vybudování **ubytovacích prostor**, které mají přispět vedle zvýšení turistického ruchu také k udržitelnosti péče o zámek v budoucnosti.

Je snaha vytvořit ty ubytovací prostory, teď tam sice máme takovou provizorní ubytovnu, ale chceme mít samostatnou ubytovnu v tý přístavbě letohrádku ze dvou důvodů. Jednak aby tam ta ubytovna byla kapacitně dostatečně veliká, aby byla částečně i luxusní tedy odpovídající tomu když si někdo najde na internetu, že se může ubytovat na zámku, tak ten člověk něco očekává (...)

Mimořádnou pozornost v představách o budoucím využití zámku zaujímá tzv. **hlavní sál**, který by měl sloužit především samotným občanům Svojšína. A stát se tak potvrzením Petráňova přesvědčení, že vlastnictví zámku je pro obec a její obyvatele přínosem a nikoli břemenem.

A když se to takhle všechno podaří, tak nejdůležitější místnost je bývalý hlavní sál, (...) To byl odjakživa hlavní sál, tam paní hraběnka rozdávala lidem z vesnice na vánoce dárky a tam se děly takový ty společenský věci. (...) Opět je to místnost, která je určená pro přijímání veřejnosti, a tu chceme udělat jako opravdu reprezentativní tak, aby se tam daly prostě pořádat všechny takový ty důstojný akce, takový ty co potřebujou takový krásný prostředí, tzn. že by se tam konaly především svatby, různý životní jubilea, nebo když do Svojšína přijede nějaká významná návštěva, jako sme tady měli třeba komisi evropské soutěže Entente Florale.

(...) ta když bude hotová, (...) tak teprve bude sloužit přímo těm občanům, že ten člověk může říct „mám zlatou svatbu, já si jí chci udělat na zámku“, „ano, tady to máš k dispozici, protože seš svojšínskej občan“.

„SVOJŠÍNSKEJ ZÁMEK JE TŘEBA DÁT OBCI“ – vznik a smysl obecního vlastnictví

Starosta Petrání se snaží vstřípit svým občanům vztah k zámku jako společné hodnotě obyvatel obce. Hodnotě, která byla zanedbaná, ale může se stát jádrem obnovy veškerého obecního života. Zámek se nestal součástí obecního majetku náhodou, předcházela tomu zaměřená akce v revolučním období:

V euforický době občanskýho fóra, jsem byl docela významnej představitel OF, zakládal jsem je nejen tady, ale i jinde, kde za mnou přišli (...) a potom jsem dělal na okresní koordinační radě OF, tam jsme se potkali s těma potentátama, a byl jsem ve výběrový komisi na to prověřování těch příslušníků, kteří chtěli dál sloužit, a tehdy jsem zašel za ještě stále fungujícím předsedou ONV, řek sem, že ten svojšínskej zámek je třeba dát obci, protože bůhví, co by se s ním stalo, no a jedním papírem a podpisem ten zámek byl převeden... takže obec takhle bezplatně získala zámek do svého majetku.

Úderné převzetí zámku, připomínající vládu dekretů, je komplikováno pozdějším zjištěním, že hospodářské budovy, které jsou součástí zámku, byly dříve od zámku odděleny a staly se součástí restitučních nároků.

(...) no a zároveň měl ten zámek ještě přilehlý hospodářský budovy, který jsem zjistil s hrůzou, když jsem začal dělat toho starostu, že nejsou majetkem naší obce. Že, někdo je majetkově kdysi oddělil od zámku.

Protože když se nechal ten majetek převést, tak já jsem nevěděl, že je to rozdělený takhle, mě nenapadlo, že nějaký idiot to ještě rozdělí.

Začíná období vypořádávání podivných restitucí, daných neprůhlednými majetkovými převody, které v řadě obcí způsobily úplné zablokování restituovaných majetků. Jedinou šancí na získání restituovaných částí do obecních rukou se zdála být ministerská výjimka, kterou se Petráníovi podařilo získat:

Začal jsem tedy dohledávat ty parcely, vlastníky, smlouvy, papíry v těch historicejch a pozemkovejch knihách atd. (...)

(...) sou tam některý takový těžký minely, že vydali v těch národních restitucích již několik budov soukromým osobám a tak podobně (...)

Ale největší část našťestí pořád vlastnil ten stát, ve správě pozemkovýho fondu, tak sem začal otravovat pozemkovej fond, a oni nám to furt chtěli

prodat. Když mi to chce prodat ten soukromník, kterému to někdo být totálně nesmyslem, ale vydal, tak tam chápu, že už prostě z právního hlediska mu to nelze vzít, ale že mi to chce prodat stát, který to 40 nebo 60 let nechal totálně chátrat, nestaral se o to a teď mi to chce prodat, no tam sem se do toho musel vložit...

S pomocí územního pracoviště Pozemkového fondu v Tachově a obětavé a ochotné paní Jaré jsme udělali privatizační projekt na veškeré ten majetek, jak ty hospodářské budovy, tak ty pozemky, a ministerstvo financí sem požádal o výjimku na bezplatný převod, která našťastí existuje (...)

Nakonec nám dali tu výjimku, ale byla to sisyfovská práce, vyhledat to všechno, dát to dohromady, (...)

Zámek se stává majetkem obce v souladu se všemi platnými zákony a normami. Naplnit tento vlastnický vztah obsahem však znamená vytvořit v lidech žijících v obci trvalý odpovědný vztah k zámku.

„Na co nám to je, k čemu nám to bude, hromadu peněz to stojí, nejlepší by to bylo zbourat, zlikvidovat to a měli by sme pokoj“ a takovýchle první věci, že jo. Já sem prostě věděl, že to musím dokázat odpálkovat, protože dokud to nebude mít to využití, hlavně pro ty samotný občany, tak ten jejich názor nezmění nikdo, ten mají zařixovanej z toho socialismu, od rodičů atd., oni ho jenom přejímají nevědomky, a nemají srovnání, nemají jinou možnost.

Znamená to najít nový smysl pro nadosobní vlastnické vazby. Přetavit anonymní státní na blízké veřejné, za které jako jednotlivec přejímám zodpovědnost. Petrář vnímá svoji roli jako roli toho, kdo musí převést „svůj lid“, za který má zodpovědnost, z jedné epochy do druhé. Přijímá svou úlohu jako úlohu vychovatelskou, vysvětlující. Z role hospodáře stává se role takřka „pastýřská“.

Taková ta blbost, co říkali komunisti, že všechno je naše, vše je pracujícíchho lidu a každé to prostě rozkrádal... a to heslo, to se tak ukládalo v tom člověku, to nejde ze dne na den jim říct tehdy to nebylo vaše, bylo to anonymního státu a teď už je to vaše, lidi to nedovedou v tý hlavě přepnout, to musí zase nastat nějaký vztah k tomu. Aby to začali chápat, že ten zámek je jejich, nikdo jinej ho nevlastní, než ta obec. Z toho rozpočtu se dycky musí podělit ten zámek s ostatními věcmi, ale zároveň jim musí sloužit (...)

Takže k tomu musí dojít hlavně, aby ty občani to mohli využívat, aby k tomu našli znova ten vztah, aby cítili, že prostě je to jejich, to jim vstipují do hlavy, ale musím říct, že už se mnohé začínat měnit k lepšímu, než na začátku (...)

Zámek slouží mimo jiné k pořádání kulturních akcí (foto: Tomáš Svoboda)

Když začnou lidé ve vsi říkat, ne ty jejich, ale ty „naše“ zahrady, tak začíná být líp.

Aby lidé změnili svůj názor, našli svůj vztah k zámku, je třeba je do obnovy zapojit, nechat je prožít spoluzodpovědnost za vykonanou práci. První známky toho, že se vztah lidí v obci k zámku mění, se objevily po dokončení obnovy barokních zahrad:

Když se podařily ty zahrady a otevřela se ta první výstava, tak tam se potom nahrnuli, a najednou člověk zjistí, že ty lidi tam jdou znova příští sobotu a táhnou tam své příbuzný, tak to je přesně ten okamžik, když k němu dojde, tak já už nemusím se tolik snažit, že už sem dosáhl svého.

A nejkrásnější je, když se dočkáte toho, že lidi vám říkají co z toho budete mít, z toho zámku, my do toho budeme jen dávat peníze a pak říkají ten váš zámek a najednou přijdou a řeknou tak jsem byla v sobotu na zámku, přijela za mnou sestra z Prahy, tak jsem jí ukázala ty naše zahrady. A jak řekne ty naše zahrady, tak to je přesně vono. Tak to je ten okamžik, kdy to všechno dostalo smysl a kdy ti, kteří to vymysleli a tvrdili, že to je správná cesta, tak tohle je potvrzení, že byla, a když ty lidi k tomu začnou mít vztah, že to je jejich...

BUDOVÁNÍ OBCE

Vztah k zámku se stává projevem vztahu k obecnímu – k majetku i lidem, kteří k obci náleží. Spoluzodpovědnost za život obce je tak ve vztahu k zámku čitelnější, hmatatelnější. energii, kterou lidé investují do obnovy zámku, je jejich osobním přínosem pro život obce. Obec, jejíž členové si tuto spoluzodpovědnost uvědomují, může plnit roli žádoucího mezičlánku mezi jednotlivcem a státem.

Je třeba si dneska uvědomit, že obec nerovná se stát ve všech těch aspektech, že obec je samosprávné celek.

Každý si musí uvědomit, že když si zvolí troubu, a ten trouba udělá nevratné minely, tak to má nedozrímý následky pro jejich vlastní život, ale hlavně pro budoucnost jejich dětí atd.

PARTICIPACE

Nezaměnitelnou součástí procesu obnovy zámku se stalo zapojení obyvatel do nejrozličnějších pracovních aktivit. Zapojování veřejnosti do života obce se však netýká jenom obnovy zámku, v případě Svojšína se veřejnost účastní také správy dalších oblastí.

Já každému říkám pojďte, spolupracujte, a dělám to pokaždý, když je nějaká významnější akce jako třeba pout', různé dětské dny a různé memoriály děláme, tak my vždy předtím si tady uděláme schůzku odpoledne se všema těma organizacema a já každého se zeptám „chcete to dělat, kdo to bude dělat, co tam budete dělat. Budeme to dělat sami nebo to budeme dělat společně, chcete na to peníze?“.

Dobrym předpokladem fungujícího zapojení veřejnosti je ve Svojšíně existující široká síť společenských organizací, existujících již před rokem 1989, ale i nově vzniklých. Zahrnují pod sebou řadu občanů, kteří mají o veřejné věci zájem. Petrůň považoval za žádoucí je v počátcích svého starostenství „usměrnit“, tedy lépe řečeno naučit novým věcem, třeba se zaregistrovat, umět žádat o granty a podobně.

No a třeba ty rybářský spolky, to jsem je taky naučil, že voni dřív chytali tak nekontrolovatelně a já jsem jim řek, když chtějí od obce peníze, tak ať mají nějaký subjekt, nemůžu dávat peníze, který není nikomu odpovědný. A taky jsem je naučil, že jištěním za svěřením nějakou tu vodní plochu, tak to

musí mít nějaký řád, někdo za to musí odpovídat... musí vytvořit takovej systém, aby se občaní mohli do toho spolku přihlásit a nějakým organizovaným způsobem ty aktivity, jako ten druhý, aby se nevytvářely takový ty kasovní záležitosti. Takže si to tak založili..., staraj se o ty vodní plochy, obec to nestojí žádnou hodinu času, je to vysekaný, vybahněný, vyčištěný, všichni se to naučili, a předtím na mě koukali, co po nich chci a jakej spolek a zaregistrovat se...

PROGRAM OBNOVY VESNICE

Obec Svojšíň má vlastní program obnovy venkova, který vznikl veřejným projednáváním.

Ten základní dokument je třeba ze dvou důvodů. Jednak pokud chce člověk čerpat z POV, tak ho musí mít. Ale druhá věc je, hlavně ho musí mít proto, aby ty lidi věděli, že je potřeba dělat ty věci s rozmyslem, jakej bude další krok a proč.

Předchozí program obnovy byl vytvořen patrně ryze formálně, bez pochopení smyslu takového dokumentu:

Ano, byl tady nějaký předtím, ležel v šuplíku, to jim nějaká firma řekla, že jim udělá program, ten starosta věděl, že ho musí mít kvůli dotacím, tak to nechal napsat, strčil do šuplíku, nikdo se na to nepodíval, nikdo nevěděl, že existuje (...)

Zásadní změnou při vytváření svojšínského programu obnovy vesnice se stalo zapojení veřejnosti, která byla vyzvána k účasti na projednávání.

Takže, základem mně tady stačej, že jsem pozval ty stávající organizace, ty obsahují v sobě veškerý ty aktivní lidi. (...) vysvětlil jsem jim, co to je, ten místní program, že chci, aby se na něm podíleli, aby si řekli, co by bylo v krátký, dlouhý budoucnosti dobrý dělat, jak se na tom chtějí podílet, vlastně jsme dělali veřejný projednávání. Aby mohli přijít i ti, co nejsou organizovaní a vyjádřit se.

Dokument je otevřený a zastupitelstvo je zvyklé s ním průběžně pracovat.

(...) my ho doplňujeme každý rok několikrát. Permanentně jakmile se něco objeví, tak to dáme na zastupitelstvo, to se pak projednává za účasti těch občanů a ten program je permanentně doplňován.

Důsledkem „programového“ přístupu k obecní politice, jejímž základem je participativně vytvořený společný dokument o žádoucím vývoji obce, je také důvěra občanů k práci zastupitelstva:

Podstatný je, že ten člověk sem najde tu cestu a že tu myšlenku řekne. že ji neříká někde v hospodě jako kritiku, ale naopak proto, že by ji chtěl, protože by to bylo dobré.

Myslím, že podvědomě vědí, že tím, že tady řekne tu myšlenku, nebo přání, tak se aktivně podílí na tom, co by se mělo udělat, že předpokládá, že ty zastupitelé to zakomponujou.

Práci na programovém dokumentu je třeba pro občany dále doplňovat o informace týkající se běžného chodu obce.

(...) co nám strašně pomáhá, je vzdělávat je, vydávání těch zpravodajů... v každém tom zpravodaji vždycky je to, co je aktuální, tady je přehled dotací, na jakou akci, kolik byla dotace, kolik dala obec... a tímhle vyvrátíte tolik dohadů...

(...) to je vlastně protipól toho programu, program je to, co se bude dělat, zpravodaj je to, co už se udělalo (...)

POMALÁ OBNOVA = MASARYKOVSKÁ DROBNÁ PRÁCE⁴

V rozhovoru, vedeném se starostou Petráněm, padla také naše otázka, zda by nebylo lepší zámek opravit pomocí velké jednorázové dotace, která by usnadnila zdoluhavý proces jeho revitalizace. Odpověď, kterou jsme dostali, míří přímo ke smyslu obnovy venkova. Pomalá cesta se zdá být tou jistější, správnější, protože umožňuje lidem, aby k obnoveným hodnotám získali zodpovědný vztah. Rychlá cesta je naopak plná úskalí, která nejsou zřejmá na první pohled. O to nebezpečnější mohou pro život společenství být.

(...) půlka těla, taková ta pragmatická a jak sme vychovaný, tak ta by to chtěla, dejte mi 100 milionů a to bude paráda. Ale druhá ta půlka ví, že je to

⁴ Myšlenka drobné politické práce, stojící v opozici vůči revolučnímu faustovskému titanismu, je součástí Masarykova politického myšlení. Představuje jednu ze základních koncepcí české státnosti. Zdá se mi užitečné připomenout si takovou souvislost v případě veřejné práce současného venkovského starosty.

špatně. To jsem říkal na tom začátku a vomíláme to s tím místním programem, dokud se na tom ty lidi nebudou podílet, nebudou se angažovat, dokud je do toho nevtáhneme, tak jakýkoli vydávání milionů je zbytečná věc. A to bude osud spousty věcí v týhle republice, který se vopraví. Jednak se tam těch peněz strašně promrhá, jednak kde jsou stamiliony, tam se narodí korupce.

Stávající systém výběrových řízení navíc prakticky znemožňuje spoluúčast místních lidí na opravách, svépomoc je přitom jedním z pilířů zapojení obyvatel do procesu obnovy:

Velká dotace naprosto znemožňuje to podílení se na tom z mnoha důvodů, jeden je třeba ten, takže bych doporučoval vždycky všem nechvátat nikam, prostě radši pomalu a jistě, protože to se dělá víceméně pro budoucí generace (...)

CO UCHOVAT PRO PŘÍŠTÍ GENERACE?

V závěru bych se ráda vrátila k úvodní citaci slov Bohuslava Blažka. Má-li se venkov obnovit, je třeba, aby svou etiku „bezzemka“ vyměnil za etiku „zodpovědného hospodáře“. Jak ale může vypadat zodpovědný hospodář, který obývá krajinu bez zemědělské činnosti? Jehož vztah k půdě, určující po tisíciletí hodnotový systém venkova, zmizel?

Někteří soudí, že bez obnovy tohoto základního vztahu venkov nemá šanci přežít. Současný stav globálního systému zemědělství nedává takovému vývoji příliš mnoho šancí. Změní-li se však někdy, a to směrem k větší péči o zemědělství a půdu, je třeba, aby na venkově zůstali lidé, kteří se budou schopni a ochotni starat. Třeba o krásný zámek s barokními zahradami.

*(...) tohle je strašně důležitý, aby po mně ti další to nenechali znova spadnout a vrátit to zpátky do stavu, ve kterým už to jednou bylo, **ten hlavní smysl je uchovat to pro další generace tak, aby se nikdy nestalo to, co se stalo v té minulosti.***

Literatura

- Blažek, B. (1997): Problémy a výhledy českého venkova,**
Praha/Libčevos: Ecoterra.
Masaryk, T.G. (1908): Česká otázka, Praha: Bohemia.

Budova základní školy v obci Vrhavěč (foto Tomáš Svoboda)

MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA VE VRHAVČI

***Obec jako taková o ni usiluje
a rodiče jsou rádi, že tu škola je.***

„Venkov byl totiž baštou rukodělné, individuální, zodpovědné a na jedinečné místo vázané výroby, která člověk neodcizovala práci ani práci neodcizovala člověku. Venkov byl jakýmsi němým svědkem dob, o kterých se nám industriální civilizace snažila namluvit, že byly temnem a že je nutné je beze zbytku potříť“. (Bohuslav Blažek: Problémy a výhledy českého venkova, Praha/Libčevy 1997)

Reportáž o malotřídní škole ve Vrhavči, obci na Klatovsku, jsme do naší publikace zařadili z následujícího důvodu – při práci na rozvojových projektech se fenoménu venkovského školství nelze vyhnout. Pociťovaná potřebnost a prospěšnost škol na malých obcích je v ostrém rozporu se školskou politikou státu a stavem obecně veřejné rozpravy. Venkovská škola jakoby omylem přežila modernizační tlaky industrializované urbánní společnosti. Lze na ní vztáhnout charakteristiky, které Bohuslav Blažek uvádí ve svém výše citovaném výroku: malá škola je neodcizeným společenstvím dětí a dospělých. Stává se „němým svědkem“ toho, jak spolu může úspěšně vyjít dítě a formální instituce. Reportáž vznikla na základě rozhovoru s ředitelkou školy paní Hanou Jonášovou.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ZŠ VRHAVEČ

Základní škola v obci Vrhavěč na Klatovsku byla založena kolem roku 1890. V letošním roce ji navštěvuje 50 dětí, dalších 28 dětí dochází do mateřské školy, která je součástí celého zařízení. Škola zaměstnává 10 lidí, z toho 7 pedagogů, ostatní jsou neučitelské profese.

Škola je organizována tak, že pět ročníků prvního stupně se vyučuje ve třech třídách. V tomto školním roce jsou sloučeny první a třetí ročník a dále ročník čtvrtý a pátý. Druhý, nejjobsazenější ročník je vyučován samostatně. Slučování ročníků do tříd se každý školní rok může měnit, záleží na počtu dětí v jednotlivých ročnících.

PŮVABY MALOTŘÍDNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V odpovědi na naši otázku po výhodách pedagogického procesu v malotřídní škole zdůraznila paní ředitelka několik předností. Dobrým výsled-

kem pedagogického procesu v malotřídce je podle ní schopnost dětí pracovat samostatně a schopnost různé starých dětí spolupracovat navzájem:

Je veliké plus, že děti jsou samostatné, protože když se člověk věnuje jednomu ročníku, druhý pracuje sám a s mnohými problémy si musí poradit. Když odchází naši žáci do šestého ročníku spádové školy v Klatovech, pedagogové je často chválí.

(...) často používáme netradiční způsob výuky, tzv. projekty, do kterých zapojujeme žáky od prvního do pátého ročníku. Žáci vytváří týmy, jejichž spolupráci koordinují zpravidla nejstarší děti. Všichni se učí vzájemné spolupráci, toleranci i respektování autority...

Další předností, kterou považuje za součást stylu učitelské práce na malé škole je práce v důvěrném osobním prostředí, které má pozitivní dopady na celý výchovný proces:

Výhoda pro pedagoga je, že důkladně zná všechny děti. Řekla bych, že se tím předchází i výchovným problémům. Velká škola je anonymnější. U nás se každý problém řeší okamžitě, jakmile se vyskytne...

Neformální prostředí menšího sociálního útvaru, jakým je malotřídka, umožňuje také udržovat důvěru mezi školou a rodiči, která se podle ředitelky projevuje například ve fungování školní rady. Jakéhosi správního orgánu školy, který má zprostředkovávat komunikaci mezi zástupci rodičů, zřizovatele a pedagogů.

...pro malé školy nevidím velký význam školské rady. Rodiče o činnosti školy ví hodně a obec také. Zatím nebylo nic tak důležitého, co bychom v radě museli řešit, v podstatě projednáme vždy to, co je dáno zákonem. Většinou členy informuji o směru, kterým se škola bude rozvíjet...

Shrneme-li výše uvedené, velkou předností malé školy je vedle dobře zvládnutého návyku k samostatné práci velký důraz kladený na sociální dovednosti dětí a mezilidské vztahy vůbec. Pracně dosahované tzv. zdravé klima na mnoha českých základních školách je téměř mimoděčnou součástí vzdělávání na venkově.⁵

⁵ Zcela stranou ponechávám méně známý fakt, že sociální dovednosti jsou podstatnou součástí vzdělávacího přístupu soukromých škol, na nichž se vzdělávají za vysoké školné děti elity.

Zahájení školního roku 2010/2011 (www.skolavrhavec.info)

JAK JE MALOTŘÍDKA VNÍMÁNA LIDMI ZVENČÍ?

Paní ředitelka považuje vzdělávání na malotřídní škole za velmi přínosné, přizpůsobené menším dětem a jejich vzdělávacím potřebám. Na naši otázku, jak si myslí, že je takové vzdělávání vnímáno lidmi, kteří stojí mimo školu, rozlišila postoje vnějších pozorovatelů v podstatě na dvě skupiny. Mínění o malotřídním vzdělávání se velmi často odvozuje od toho, jakou má daný člověk přímou zkušenost. Lidé, kteří takovou zkušenost nemají, jsou k úrovni vzdělávání skeptičtí. Ať už se jedná o rodiče potenciálních žáků –

Řekla bych, že většina obyvatel pocházejících z města má názor, že se tady děti nenaučí tolik, jako v plně organizované škole, protože s organizací výuky na malotřídce nemají žádné zkušenosti. ...někdo, kdo nevyrostal na vesnici, má tendenci své děti vozit s sebou do školy do města, přestože bydlí zde...

– nebo třeba o politiky, kteří rozhodují o školských financích:

Většina z nich neví, jak to v praxi chodí, jak práce na malé škole vypadá. Dívají se na všechno jen z hlediska financí, vynaložené prostředky se zdají být pro malý počet dětí nerentabilní. Neberou v úvahu malého človíčka, pro kterého je začátek školní docházky významným okamžikem v životě. Komornější prostředí malotřídky mu poskytuje pocit bezpečí...

Zápis do školního roku 2011/2012 (www.skolavrhavec.info)

Lidé, kteří mají přímou a dobrou zkušenost, venkovskému vzdělávání důvěřují.

Naproti tomu ti rodiče, kteří tady vyrostli, kteří tu bydlí a třeba i sami prošli výukou na málotřídce, mají opačný názor. Jsou rádi a váží si toho, že jejich děti chodí právě sem.

ŠKOLA A OBEC

Škola je formální institucí s právní subjektivitou a řadou zákonem uložených povinností. Nachází se ve složité síti nejrůznějších více či méně formálních vazeb s dalšími institucemi a jednotlivci. Jako nejdůležitější se pro venkovskou školu ukazují být její vazby a vztahy se zřizovatelem, v tomto případě s obcí Vrhavec. Zřizovatel je přímo zodpovědný za provozní náklady školy, peníze na běžný i mimořádný provoz jsou také patrně nejčastějším důvodem jednání mezi školou a obcí.

Pro naši obec je škola prioritou. Kdyby nebylo toho, že ani obec nemá přebytek peněz, nebyl by tu žádný problém. Vždy, když vyplyne něco, co je třeba řešit, vybudovat, ztroskotá to na tom, že nemáme dostatek financí a obec nám je také nemůže poskytnout, třebaže by chtěla.

Systém financování základního a středního veřejného školství je postaven na tzv. dvou pilířích. Vedle provozních nákladů, za něž zodpovídá zřizovatel, nejčastěji obec, případně kraj, jsou to dále náklady na mzdy, za které je zodpovědný stát. Stávající způsob, jakým se vyčísľují tyto náklady, se odvíjí od představy, akceptované českými politiky v devadesátých letech, že i veřejné služby by měly být částečně regulovány tržním principem. Adaptace tržního mechanismu do systému školství byla provedena pomocí konceptu tzv. normativu:

Normativ daný vládou a ministerstvem školství je jasný, krajský úřad ho ještě přepočítává podle krajských pravidel, ...počet dětí je směrodatný, takže at škola pracuje jakkoli, dostane tolik peněz, kolik dětí má (a vyjdi jak vyjdi. S tím se nedá nic dělat.)

Škola a její zaměstnanci jsou státem financování podle toho, kolik danou školu navštěvuje dětí. Předpokládá se, že systém nabídky a poptávky umožní regulaci škol tak, aby lépe zaplacené byly ty kvalitnější školy, které si rodiče pro své děti svobodně vyberou. Netržní obětí této svobodné volby jsou často venkovské školy, které nemohou normativy splnit ani v případě, že je navštěvuje 100 % dětí v dané lokalitě. Demografická křivka spolu s lokálním vylidňováním venkova může na mnoha místech situaci dosti zdramatizovat:

U malých škol je rok od roku jiná situace. Některá škola je na pokraji zavření, ale další rok už má třeba přebytek dětí a musí zřídit 3 třídy. U malotřídek je flexibilita nutností.

V situaci, kdy je malá škola v permanentním existenčním ohrožení, způsobeném nejistotou výše jejich příjmů, se ukazuje, jak důležitá je schopnost školy a obce vzájemně spolupracovat. Obec se stává v případě finanční nejistoty prvním a přirozeným spojencem školy. Je ochotna nést s ní následky rizik, které způsobily škole i obci vnější vlivy – státní politika a demografická situace⁶.

...ano, ale i tak se nedá říct, kolik dětí přesně do 1. ročníku nastoupí. Záleží na mnoha okolnostech, např. kolik dětí má odklad školní docházky atd. V případě malého počtu žáků ve škole záleží na obci, jestli se rozhodne

⁶ Pochopitelně je možné mluvit o demografickém vývoji i státní politice jako o faktorech, na něž mohou jak škola tak obec nepřímým způsobem nějaký talk vykonávat. S ohledem na dosavadní praxi považují možnost tohoto tlaku za čistě teoretickou empiricky nepodloženou možnost.

školu podpořit, podržet a pomoci jí překonat období ohrožující její existenci, protože výhledově bude situace lepší. Jsou i školy, kde děti stále ubývá a ubývá a kde je dětí tak málo, že obec její provoz už není schopna finančně zabezpečit. Tam se potom škola zavírá.

Schopnost spolupráce se projevuje především v ochotě přistoupit k problémům školy koncepčně, vytvořením výhledu o počtu dětí a snahou překlenout nejhorší období dočasnou pomocí.

U malotřídek, se kterými já spolupracuji, je stav takový, jak jsem vám popsala. Jednou je to s počtem dětí horší, je jich opravdu málo, ale záhy jim počet naroste. Můžeme to přirovnat k sinusoidě – jednou dole, jednou nahoře. Záleží např. na tom, jak odrůstají generace, jak se v obci staví...

...jak už jsem uvedla, kde je škola, která má dobrou spolupráci s obcí a obci záleží na tom, aby škola zůstala, tam jsou připraveni, bude-li třeba, školu podržet.

Vrhavečská škola zatím problém s nedostatkem dětí řešit nemusela, v obci a jejím okolí žije dostatečný počet dětí.

ŠKOLA A OBEC JAKO KOMUNITA

Obec, stejně jako škola, je také společenstvím lidí, kteří sdílejí společný životní prostor, jeho minulé i současné dění. Škola má ve venkovské obci nezastupitelnou úlohu v podpoře a rozvoji komunitního života. Ve Vrhavci tuto roli školy potvrdila další členka školního sboru, paní učitelka Jaroslava Holá:

chci k tomu říct, že škola v obci hodně stmeluje lidi. Pořádá mnoho aktivit pro veřejnost (besídky, vystoupení žáků, předprázdninové táboračky s nočním pochodem odvahy...) Při nich se sejdou ve škole nebo na školní zahradě naši žáci, jejich rodiče, prarodiče, sourozenci i bývalí žáci. Často se i oni podílejí na přípravě a organizaci takové akce. Jsme místem, kde se může široká veřejnost setkat.

Škola je pro veřejnost nenahraditelným místem setkávání. Lidé mohou přijít do školy jako na kultivované, přátelské místo, které slouží potřebám veřejnosti. Na druhou stranu škola také působí na své okolí, uskutečňuje svou osvětovou, vzdělávací roli nejenom směrem k dětem, ale často i k dospělým. Paní ředitelka zmínila působení školy v oblasti charity a sběru odpadů.

Jednou jsme organizovali sluníčkový den ve spolupráci s nadací Rozum a cit, podporující pěstounskou péči. V naší obci máme rodinu, která má 4 děti v pěstounské péči, a proto jsme vycházeli z vlastní zkušenosti. Děti si vyrobily sluníčka, připevnily si je na svetry a mikiny a vypravily se s výrobky a kasičkami od domu k domu, kde všem vysvětlily, proč nabízíme výrobky, na co budou utržené peníze použité a proč jsme se do této akce zapojili právě my. Tímto bylo do charity vtaženo i ostatní obyvatelstvo.

Pololetní vysvědčení v roce 2011 (www.skolavrhavec.info)

Troufám si říci, že jsme ve značné míře ovlivnili v našich vesnicích i sběr a třídění odpadových surovin. Zapojili jsme se do sběru hliníku, papíru, drobných elektrospotřebičů, baterií a mobilních telefonů a s námi sbírají a třídí i ti, kteří ve škole děti nemají, na což jsme patřičně hrdí.

ŠKOLA A STÁT

Odborná část vzdělávacího procesu zůstala po změně kompetenčních zákonů v roce 2000 formálně v gesci státu. Řada odborníků ve školství však upozorňuje na to, že reálně jsou po metodické stránce školy odkázány víceméně samy na sebe. Česká školní inspekce, která měla napomá-

Školní karneval v únoru 2011 (www.skolavrhavec.info)

hat kvalitě škol metodickými nástroji, se soustřeďuje výhradně na vykonávání kontrolní funkce. Resortní řízení se z větší části rozpadlo a bylo nahrazeno samosprávou. Ta však nemůže zajišťovat odborný dohled. Nejčastějšími problémy, které tak řeší školy se svými zřizovateli či příslušnými odbory státní správy, jsou otázky provozu a financí.⁷

První úroveň státní správy, s níž spolupracuje vrhavečská škola, je školský odbor příslušné obce s rozšířenou působností. V případě Vrhavče je touto obcí město Klatovy.

Na odboru školství, kultury a cestovního ruchu působí dva zaměstnanci zabývající se obecním školstvím. Je zde zaměstnaná ekonomka, která se stará o rozpočty škol, druhým zaměstnancem je bývalý učitel, prostředí škol dobře zná a má na starosti např. statistické výkazy apod.)

Další úroveň je krajský odbor školství:

Z krajského odboru školství spolupracujeme jen s několika pracovníky, kteří mají na starosti otázky, týkající se naší činnosti.

⁷ Více viz text v Učitelských novinách o příčinách poklesu úrovně českého školství, který je dostupný na internetové adrese: www.ucitelske-listy.cz/2010/12/procdeme-dolu-co-delat.html.

Krajské pracoviště školy upozorňuje na změny příslušné legislativy, které se v českém školství odehrávají poměrně často:

Krajský úřad většinou upozorňuje na změnu zákonů. Jejich množství je ovšem nesmírně veliké a zahrnuje široké spektrum oblastí. Naším úkolem je všechny změny zpracovat a přetransformovat do svých vnitřních předpisů a směrnic, což není vždy lehké a podle mého názoru častá změna zákonů norem ředitele zbytečně zatěžuje.

Z diskuse školských expertů na téma pokles kvality českého školství vyplynulo, že časté legislativní změny školství v podstatě zahlcují, odehrávají se často bez příslušných analýz a zpětných evaluací.

Změny jsou nařizovány shora, opatření jsou zaváděna formou zákonů, vyhlášek a novel – bohužel bez předcházejícího vytváření podmínek pro školy a učitele a vysvětlování smyslu odborné i laické veřejnosti, mnohdy i bez odborné diskuse. Změn je tolik, že je praxe nedokáže vstřebávat.

Paní ředitelka také zmiňuje, že legislativní změny musí školy implementovat samy, aniž by měly k dispozici právníka, který by mohl normu náležitým způsobem upravit.

Fundovaný právník či odborně zdatný metodik by pro nás byl velikým přínosem, velice by nám usnadnil naši práci a my bychom se mohli věnovat jiným, např. pedagogickým oblastem činnosti.

Nutným důsledkem neustálých legislativních změn zaváděných Ministerstvem školství je také narůstání administrativy. Dopadá na školy s plnou vahou.

Administrativní práce neustále narůstá. Zabírá nám neúměrně veliké množství času, které by bylo třeba věnovat jiným oblastem. Velmi často pocítuji, že mnoho dotazníků, hlášení apod. je zbytečných, překrývají se, jsou vyžadovány od nejrůznějších institucí.

Příslušné úřady tak často nejsou školám se zaváděním legislativních a dalších změn příliš nápomocny. Metodická, poradní role resortu ministerstva školství je takřka neviditelná. Spolupráci ředitelka vyhledává na místní úrovni, v případě potřeby se obrací na jiné ředitele venkovských škol, kteří jsou v podobné situaci jako ona. Namísto odborné práce státní správy tak nastupuje **svépomoc**. Svépomoci je vlastně v podobné situaci možné rozumět jako praktikované samosprávě – ochotě převzít zodpovědnost za věci mi svěřené.

S řediteli málotřídních škol se pravidelně scházíme, řešíme společně všechny problémy, se kterými se v naší práci setkáváme. Uvedu například správní řízení, otázky rozpočtu, pracovněprávní vztahy, statistické a účetní výkazy, školní vzdělávací programy, pedagogické otázky, v poslední době evropské dotace a mnoho dalších skutečností.

ŠKOLA A EVROPSKÉ FONDY

Další oblastí kontaktu školy a státu, o kterou jsme se v rozhovoru zajímali, byly možnosti školy dosáhnout na finanční prostředky z tzv. Evropských strukturálních fondů, které jsou v současnosti největším zdrojem mimorozpočtového financování českých škol. Ministerstvo školství v roce 2010 zjednodušilo pro základní i střední školy čerpání finančních prostředků z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, pro který se vžil název „Šablony“. Do tohoto programu se zapojila také škola ve Vrhavči:

Podali jsme žádost a máme ji odsouhlasenou. Každá škola si podle svých podmínek určí, k čemu peníze využije. Většina malých škol tímto způsobem vyřeší vybavení moderními pomůckami – interaktivní tabule, počítače pro žáky apod.

Část finančních prostředků z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost mohou školy z Plzeňského kraje získat prostřednictvím tzv. globálního grantu, který realizuje a administruje Krajský úřad Plzeňského kraje. Nicméně tuto možnost čerpání finančních prostředků na zmodernění vybavení a výuky vidí paní ředitelka jako příliš vysokoprahovou⁸:

Připravit tento projekt je finančně náročné a pro malotřídku prakticky neschůdné.

MYSLÍM SI, ŽE SVÉ OPODSTATNĚNÍ MAJÍ...

Závěr našeho rozhovoru jsme věnovali budoucnosti, vizi českého venkovského školství. Paní ředitelka své představy formulovala jako podmínky, které jsou nutné pro jeho samotné přežití:

⁸ Potvrzuje tak naši vlastní zkušenost s daným programem, který svými nároky na administraci působí spíše jako obchodní nabídka pro účetní firmu a nikoli školní zařízení.

Velice bude záležet na tom, jak se bude vyvíjet školská politika jako taková. Pokud nebude nakloněna malým školám, bude jistě jejich existence ohrožena i když rozhodně mají v systému školství svoje místo a opodstatnění. Pevně věřím, že se najde dost kompetentních lidí, kteří kromě výpočtu nákladů vezmou v úvahu věci, které se penězi vyčíslit nedají – význam školy pro trvale udržitelný rozvoj venkova.

Tyto podmínky situuje opět vně školy, jako faktory, na které nemá nikdo na místní úrovni velký vliv, které však mají velký vliv na její fungování. O schopnostech samotných škol vyrovnat se se společenskými změnami vůbec nepochybuje.

Já jsem optimista, věřím tomu, že malotřídní školy si svoji existenci obhájí.

Přibližuje se tak doporučením, která obnově venkova a venkovských komunit udělil také Bohuslav Blažek:

Připustí-li stát, že se dodnes venkovu neomluvil za zkázu na něm napáchanou, a bude-li chtít pomoci ji napravovat, pak musí pomoci podporovat ty ozdravné iniciativy, které samy na venkově vznikají. (...) samostatnost je pro skutečné uzdravení mnohem důležitější než nějaký krátkodobý lék, který jen odstraní povrchový symptom. (Bohuslav Blažek: Problémy a výhledy českého venkova, Praha/Libčeves 1997)

Literatura

Blažek, B. (1997): Problémy a výhledy českého venkova,
Praha/Libčeves: Ecoterra.
Proč jdeme dolů a co dělat? Učitelské noviny, 3. 1. 2011.

Klášter v Teplé (foto Kamila Kozáková)

OBNOVA KLÁŠTERA V TEPLÉ

***Všichni víme, že to není
o těch stavbách z kamene***

Do kláštera otců premonstrátů v Teplé, významné kulturní památky západních Čech, jsme přijeli symbolicky 14. dubna, v den 61. výročí přepadení kláštera oddíly státní bezpečnosti. Odvlečením a internací zdejších řeholníků začala čtyřicetiletá devastace místa, které po osm století sloužilo jako duchovní centrum celého kraje. Náprava škod, obnova toho, co se dá zachránit, a jak s tím v budoucnu naložit – to jsou úkoly zdejší řeholní komunity, o kterých jsme mluvili s administrátorem tepelského kláštera, otcem Jánem Augustinem Kováčkem.

KONTINUITA

Stejně jako další subjekty, věnující se obnově venkova a zejména jeho kulturního dědictví, je i pro tepelské premonstráty důležitý pocit kontinuity s obdobím před rokem 1948. Na rozdíl od jednotlivců nebo malých obcí je však klášter ohromnou duchovně historickou entitou, jejíž kořeny sahají do 12. století, kdy byl klášter založen blahoslaveným Hroznatou:

Založil klášter na svých majetcích (...) On povolává premonstráty, kteří byli průkopníci, (...) s aktivním způsobem života, s pastoračí (...) chodili mezi lidi, předávali víru, učili je obdělávat, řemesla, takže pro mě je Hroznata úžasná osobnost, a když vidí člověk tu ruinu, tak si říká, ono to přežilo těch osm století a de facto od toho 12. století do roku 1950 byla nepřetržitá kontinuita, až pak za totalitního režimu do roku 90 byla pauza (...)

Přerušení kontinuity začalo odvlečením řeholníků v rámci tzv. Akce K, organizované Státní bezpečností za účelem likvidace mužských řádů.

Bratry vlastně internovali, odvezli do sběrných táborů, do Broumova. Staří který byli, tak do domovů důchodců, jako charitních domovů, dva. A mladí bratři, třeba páter Norbert nebo páter Hugo museli na vojnu k PTP někam na Slovensko. No a pan opat, ten prošel kriminálama, já nevím, Valdice, Mírov, Leopoldov...

Málokdo věřil, že se po všech těchto událostech může premonstrátský řád do kláštera někdy vrátit. Řeholní společenství, které chtěl komunistický režim násilně zničit, se však udrželo v ilegalitě, fyzicky daleko od Teplé. Mezi jeho členy (ne všemi) tak žila naděje, že jednoho dne se do kláštera

vrátí. Při obnově komunitního života sehrály významnou roli osobnosti, které do kláštera přišly ještě před rokem 1948.

Hugo Josef Pitel, de facto díky němu ta tepelská komunita premonstrátů přežila období totality, dokonce byl i zavřen a asi rok a půl vězněn kvůli organizování řeholního života, kontaktoval ty lidi a navštěvoval, tak ho vyhmátli a zavřeli. Takže on opravdu tu pochodeň držel a nesl v době totality, a pro něj to bylo nemyslitelné nevrátit se do Teplé, protože on zažil ještě Teplou poválečnou, přišel sem jako novic, mladý hoch z Klatov 1947, ještě před únorem, (...)

Páter Augustin si také vybavuje svou vlastní vzpomínku na klášter v období totality, která vypovídá o jeho trvalém přesvědčení, že se premonstráti vrátí.

Byl jsem tady v 70. letech na rekreaci ve Varech, tak jsme takovou okružní jízdu, stavěli jsme se i v Teplé a už to bylo večer v listopadu, no ve čtyři hodiny už to bylo zavřené, stál jsem u té brány, koukal a obdivoval ten fantastický chrám, ten areál a říkal si, že je škoda, že už je listopad a že je zavřeno, jestli se sem vrátím. No a pak když jsem seděl z druhé strany v klášteře, koukal jsem na tu bránu, tak jsem vzpomínal hodně často... takže já jsem vstupoval do řádu s tím, že věřím, že teda tady budeme žít (...)

DEVASTACE

Protiváhou výjimečného pocitu kontinuity byla devastace hodnot, která v klášteře nabývala těžko uvěřitelných rozměrů. Od padesátých let užívala objekty tepelského kláštera Československá armáda, která odešla v 70. letech. Po odchodu armády budovy konventu pustly. Předmětem památkové péče státu byly pouze románsko-gotická budova kostela a vzácná historická knihovna.

Tady byla armáda od roku padesát do sedmdesátého osmého, Československá armáda, která teda jakžtakž ten dům udržovala, protože ho potřebovala, ale co byla tragédie, oni použili sklepy jako septiky, splašky všechno teklo pod barák, tím se narušila statika jižního a východního traktu, a ještě to nebylo dost, oni sypali popel do toho.

(...) zázrakem ta knihovna přežila, když sem přišla armáda v 50. roce, tak oni vyházeli ty knihy z dvorany do kostela, i topili knihami, to vím od pamětníků, (...) a naštěstí někdo říkal, že z Londýna alarmoval rozhlas na poplach v 50. roce, že v Teplé v západních Čechách se likviduje kulturní bohatství, někdo

osvícený z Prahy zarazil tuhle devastaci, že třebas želivský klášter přišel o celou historickou knihovnu...

Vedle ničení byl klášterní majetek také „zabavován“ a odvážen. Některé ze státních institucí, které si tehdy tepelský majetek přisvojily, jakoby svým přístupem dodnes udržovaly „kontinuitu“ s přístupem komunistického režimu.

(...) jinak ty židle jsou původní klášterní, ty jsme restituovali, stůl taky (...) Většina se rozkradla, jen pár kousků v hrozném stavu se nám vrátilo a v 50. letech se toho spousta zničila. Pamětníci vykládali, každá z těch cel podle seznamu měla dubový nábytek, prý to vyhazovali všechno z oken a někam to vozili na skládku. Sbírky se tu ničily, se to vozilo v bednách na nádraží, tam na to přelo, tam byly botanické sbírky, mineralogické sbírky, spousta věcí se ztratila i v Umprumu v 60. letech, oni pak říkali sami, že se to dávalo jako dary nějakým návštěvám, historický nábytek, umělecká díla...

(...) my třeba víme, že mají nábytek ve Varech, ale oni to zatloukají, chtěli po nás předávací protokol.

V 50. letech když vtrhli do kláštera, bratry zavřeli a rabovalo se tady opravdu neskutečně, tak oni chtějí protokol, protože se to převezlo do Varů a do Chebu a pak až do Prahy se to vozilo, takže ty cenné věci, obrazy, nábytek, to se odvezlo a já vím od jednoho kněze, který se zná s restaurátorem, ve Varech restauroval barokní nábytek tepelský, tam ještě byly signatury a já byl na jednání s ředitelem a on zapíral, je to hrozné, i v galerii v Chebu máme věci. Ale já jsem teď vyčetl v novinách, že je tam nový ředitel v galerii, tak bych se s ním rád sešel, i muzea, tam máme taky věci...

SUDETÝ

Širším, venkovským okolím kláštera, který byl v minulosti vystaven tolika devastujícím silám, je krajina Sudet. Krajina, která podobně jako klášter byla v minulosti vysídlena a stala se předmětem dlouhodobé devastace. Stejně jako národní kulturní památka kláštera, stává se zdejší kraj předmětem více či méně cílené obnovy. Otec Augustin vnímá službu premonstrátů v jejich kraji především jako podíl na duchovní obnově.

Jsem tady opravdu rád, ale když jsem sem přišel, tak mi to vyrazilo dech. Když jsem v tom devadesátém roce viděl zpustlé zanedbané vesnice, nepořádek všude kolem, rozpadlé baráky a kostely, jako by se přehnala válka...

Postupně se snaží porozumět tomu, proč byla zdejší oblast v tak zuboženém stavu. Setkává se s velikou nedůvěrou lidí nejenom vůči klášteru, ale i mezi sebou navzájem. Vidí dvě důležité okolnosti této nedůvěry. Lidé, kteří dosídlovali zdejší krajinu, byli často perzekuováni státní mocí. Jejich život byl vystaven velikým nejistotám.

Tak jsem byl v šoku z toho, jak to tady vypadá, ale když jsem navštěvoval ty lidi, tak sem viděl ty kořeny, že žili ve strachu, oni jim dali půdu, pak z nich udělali kulaky a pozavírali je.

Na tom Chebsku, když jsem byl, tam opravdu terorizovali ty lidi, že když nebudou podporovat to zřízení socialistické, tak imperialisti čekají se zbrani v rukou tam za čarou a vyvraždí je, takhle je deptali a zastražovali.

Dalším důvodem nesnadného soužití zdejších lidí spolu navzájem byla velká pestrost nových dosídlenců.

Pak to, že tu jsou lidé z celé monarchie, jak říkám, rakouskouherské, tak ti lidé se báli i soused souseďa v té vesnici, strašná nedůvěra. To já, odkud pocházím, z toho jihu, kde ty rody po staletí žijí, tak je ta situace daleko jiná. To jsem nechápal, až když jsem si povídal s těmi lidmi, (...)

Na stavu věcí se pochopitelně podepsaly také události odsunu původních německých obyvatel a přístup státu k dosídlování.

Pak i to dosídlení na těch místech bylo strašně chaotické, vůbec to nebylo organizované, že by se těch lidí někdo ujal, oni je vyklopili někde na návsi a starejte se. Jedna babička ze Skalný vykládala, jí bylo tenkrát 16 let, holky měly z toho legraci, my ani nevěděli, kam jedem, pak jsme někam přijeli, nádraží bylo obšancovaný armádou československou, naložili nás s těma batohama, moc jsme toho neměli, na korbu nákladáku, vyšoupli nás tady ve vesnici na návsi, všichni jsme koukali, večer se blížil, tak se tátové rozprchlí po vesnici hledat nocleh pro tu svoji rodinu, tam ještě bydleli Němci, to bylo opravdu strašné.

V kontrastu se státní „strategií“ dosídlování pohraničí vystupuje epizodická, takřka utopická verze dosídlení, kterou stihl v okolí kláštera částečně realizovat jeho poválečný opat Heřman Tyl.

On byl úžasně charismatický člověk a on rozjel nádherně tady ten život, vzpomínají děti těch lidí, rodin, které se sem přistěhovaly hlavně z východního Slovenska od Dukly. On tam jel, protože tam vlastně byly tuhé války, ten

Areál kláštera (foto Kamila Kozáková)

front jak se tím dukelským průsmekem prohnal, tak oni přišli o všechno, jenom holé životy si zachránili, tak ti lidé byli vděční, a oni už tenkrát měli takové jako zemědělské družstvo. Vykládali, že teda pracovali rodiče na poli nebo tady u dobytka co měli, že se společně vlastně i vařilo, byla tu vývařovna, kde se stravovali všichni, jak rodiče, tak děti, a že to bylo velmi pěkné. Rádi na to dneska ty jejich děti vzpomínají, že to byly pěkné roky do osmačtyřicátého. Pak teda pana opata zavřeli po únoru 48 (...)

Pana opata komunistický režim uvěznil a vizi, jak žít na dosídlovaných územích, zcela uchopila státní komunistická moc. První dosídlenci se tak ještě setkali s původními německými obyvateli, majiteli domů a hospodářství, které se staly později předmětem konfiskace nařízené dekretem prezidenta Beneše ze dne 21. 6. 1945:

Tady taky z kláštera jeden, dneska je to pán osmdesátník, tenkrát byl kluk, říkal, že tady žili ještě s těmi Němci, tady pracovali, říkal, že to bylo až dojemné, když na to dneska vzpomíná, říkal mně zabili dědu Němci ještě na Slovensku, takže jsme je moc nemuseli, ale bylo nám jich líto, i ten táta

můj, kterému zabili otce, tak plakal, když odcházeli. Oni ještě ráno před tím odsunem šli do stáje, poklidili, nakrmili, strašně plakali, nevěděli, kam jdou, do nejistoty. Bylo to strašně kruté, kdo je citlivý a viděl to, nikdo nebyl nadšený (...)

Obtížná, traumatizující otázka českých dějin, odsun německého obyvatelstva, je ve zdejších kraji stále přítomná. Otec Augustin připomíná, že odchod Němců byl především velikou duchovní a kulturní ztrátou:

A já teď budu mluvit jako farář, já tady vidím, že se to duchovno tady těma lidma vytratilo, jak oni opravdu odešli... těma Němcema...

S Němci odešlo duchovno a dlouhými lety vybudované zkušenosti života ve zdejší drsné přírodě:

To bylo v tom 18. století, když se ty kostely stavěly, jsou opravdu ohromné, interiéry jsou fakt krásné... když ten kraj je drsný, jako to Tepelsko, co se týče klimatu, ale ti lidé byli pracovití, vnímaví, věděli, co očekávat od té přírody a uměli tady žít, a to nám chybí. Takže tím odsunem původních obyvatel jsme přišli o ty staleté zkušenosti.

Zanedbaná krajina s nedůvěřivými lidmi, která byla svědkem mnoha převratných a těžko pochopitelných změn, které po léta scházel pevný hodnotový řád, je i dnes poněkud stranou. Odlehlost a nevhodná struktura místních hospodářských zdrojů mají za následek vysokou nezaměstnanost a zaostávání zdejších sídel. Státní ani krajské politiky se koncepci rozvoje zanedbaných území bývalých Sudet systematicky nevěnují. Málokdo je doposud ochoten přemýšlet o tom, že nejzávažnějším problémem zanedbaného pohraničí jsou zanedbaní lidé. Otec Augustin se službě zdejším lidem věnuje téměř dvacet let. Nabízí svůj náhled na to, jak je třeba s minulostí zacházet a jak je třeba mezi lidmi obnovovat vzájemnou důvěru.

(...) já říkám, že jsem rád, že jsem nezažil válku, ale pořád se v tom hrbat... ten národ se nechal zblbnout s prominutím, podlehl té demagogii, ale taky jsme byli hrdinové, když se člověk podívá do vlastních dějin, ale je třeba ty věci pravdivě pojmenovat, ale tak nějak začít znovu žít.

Němečtí rodáci dnes ostatně klášteru významně pomáhají s financováním oprav:

My tady opravujeme ten areál, nebo jsme začli s pomocí řádu spolubratří z Ameriky a Německa, ti nám jak radami a zkušenostmi, tak finančně pomá-

hali, pak nám hodně pomáhají i místní němečtí rodáci, co byli odsunuti, tak taky je spolek přátel, kteří nám už 16 let pomáhají s opravou.

Stejně tak se mění situace mezi dnešními obyvateli Tepelska. Otec Augustin popisuje ohromnou nedůvěru lidí vůči klášteru na počátku devadesátých let a také postupné obrušování „hran“ mezi řeholní komunitou a místními.

(...) ti lidé postupně ty předsudky, které byly, a tím režimem, který byl, tak malovali církev jakože zavede středověk, všechno to je pasé, to ví každý rozumný člověk, že o tom to není, nějaké touhy a ambice nemáme, abychom to tady ovládli, chceme opravdu tady lidem sloužit, takže ten pohled na nás těch lidí v okolí se mění k lepšímu, že měli možnost překonat ty předsudky, nebo pomalounku je překonávají, ten strach a obavy, že to tu převezmeme a vyženeme je z domů, které patřily klášteru ještě po osmačtyřicátém (...)

Víte, já to vnímám jakože je tady hrubá nevědomost, ti lidé vůbec neví, o čem to je, to naše poslání, co jim chceme nabídnout, o co nám jde. A ono je těžké, když někdo nechce vyslechnout člověka, o co má zájem... pak se přestane bát a je ochoten otevřít svůj sluch a nemusí s tím ani souhlasit, ale pak ty obavy se začínají rozplývat.

V atmosféře důvěry, která se postupně buduje, se v lidech daří probouzet zájem o hodnoty, které by nahradily dosavadní způsob života, který byl po desetiletí poznamenán devastací, chaosem a zaostáváním. Tyto hodnoty mohou nasměrovat zdejší obyvatele k budování skutečného, nikoli provizorního domova.

(...) oni se časem otevřeli, takže je tu vidět touha po duchovních hodnotách, to není jenom víra, ale to všechno, co život dělá životem a dává smysl...

Je pravda, že v dnešní době se hodně lidí nebojí otevřít, což je dobré znamení, že ti lidé se tu začínají cítit jako doma. Člověk je poutníkem, a kde jsem, tam bych mohl vytvářet domov (...)

Otec Augustin je optimistou, vnímá změny, které se uskutečnily během jeho zdejšího působení. Jsou to změny uvnitř lidí, které nejsou patrné na první pohled. O to zásadněji mohou přispět ke skutečné nápravě:

A já jsem rád, když někdo přijede a říká tady je to hrozný, ty Sudety, říkám vůbec ne, tady se to hodně změnilo, hodně se udělalo a myšlení lidí už je úplně jinde.

Klášteří kostel (foto Kamila Kozáková)

KLÁŠTER A OBEC

Stejně jako u dalších aktérů obnovy venkova jsme se i v klášteře zajímali o to, jak fungují vzájemné vztahy s okolními institucemi a místní samosprávou. Klášter provozuje duchovní správu v řadě okolních obcí, s nimiž sdílí společnou péči o budovy kostelů, často ve velmi špatném stavu. Podobně

jako jednotlivci, je i na úrovni místních samospráv znát, že se postupně daří prolamovat vzájemnou nedůvěru a dochází ke snaze o spolupráci:

Když budu mluvit za sebe, nejlépe se nám spolupracuje s Úterým. No i co se týče obecního úřadu. Tam ten starosta je takový obyčejný mužský, a zařídí, udělá, a je to takový chlapský na rovinu, mám velice dobré zkušenosti.

(...) já se snažím vžít do rolí těch starostů, protože na těch vesnicích toho chybí strašně moc. Tady jsou hrozné silnice, ta infrastruktura, to co lidé potřebují ke každodennímu životu, no a většina z těch lidíček, co tady bydlí, ten kostel nepotřebuje, tak starostové mají velice těžkou pozici prosadit třeba z rozpočtu obce nebo nějaký dotační titul, (...) prosadit obnovu kostelů, protože ten kostel potřebuje nepatrné procento obyvatel tady v našem okolí.

Starostové se postupem času stávají významnými spoluúčastníky péče o kulturní dědictví. Jejich úkolem je kromě náročného získávání finančních prostředků také práce ve vlastní komunitě. Občany je třeba přesvědčit o tom, že budova kostela má svou cenu i pro společenství, které je ve své většině sekulární.

Ona (starostka města Teplá – pozn. I. K.) taky teď, když se snažila a povedlo se jí to, opravdu já jsem na té schůzi nebyl, ale lidé mi říkali hned, že paní starostka byla dobrá, že se nedala, měla argumenty, že to bylo k věci (...) věděla proč to dělá, a tam dost útočili, proč teda dává tolik peněz na kostel (...), to bylo plenární zasedání, a oni k čemu je kostel, že ho vlastně nepotřebujeme, a ona říkala „podívejte, já do kostela taky nechodím, ale je to dědictví kulturní, je to dominanta města, tak já si myslím, že je to ostuda nás všech, že kostel vypadá jak vypadá“. Takže sem za to opravdu rád, že se snaží, a i ti starostové trochu pozvednout toho ducha těch místních lidí a ukázat na ty hodnoty, které jsou zde po staletí, stavby po staletí, a svědčí o něčem. A i tady tím navazujeme na to dědictví kulturní a obnovujeme ty tradice.

Vedle samospráv je na místní úrovni možné setkat se také s řadou sdružení a jednotlivců, kteří usilují o obnovu památek a kulturního života.

Já vidím i u těch lidí, co se tu snaží navázat na tradice, obnovit to, co tu je, ty stavby, to jsou svědci doby, je spousta lidí, kteří se snaží vrátit život tady...

Velmi pozitivně hodnotil otec Augustin také spolupráci se samosprávou kraje:

A máme velkou podporu Karlovarského kraje a všech institucí, které pomáhají, aby ta Teplá žila a byla duchovním centrem toho regionu (...)

STÁT

Problematický zůstává vztah mezi klášterem a státem. Podobně jako mezi lidmi jsou důvodem komplikovaných vztahů nedorozumění věci z minulosti, především majetek, který stát doposud církvím nenavrátil. S narůstajícími náklady na opravu zdevastovaného areálu se nečinnost státu ukazuje být velkým omezením pro další rozvoj.

Opravdu na koleni se to opravovalo ty první prostory, kde jsme bydleli, ale pocítujeme, čím dál tím víc na nás doléhá opravdu to, že nemáme zázemí ekonomické, že nám vrátili ohromné areály nejen v Teplé, ale i ostatní kláštery v desolátním stavu, vybydlené, zničené, zdevastované, bez zázemí ekonomického. My opravdu nemáme z čeho ty objekty rekonstruovat a udržovat.

Ony jsou obavy, jak jsem zaslechl, ze strany představitelů našich, že církev ne, protože církev neumí hospodařit, ta by o to přišla a co pak budeme dělat s církví. No tak když já někomu něco dám a on prohýří ten majetek, tak je to tvůj problém, tak se starej, já už s tebou nemám nic. To mě trochu mrzí. To je dost velká brzda pro nás, že nejsme schopni.

Současní uživatelé tzv. církevních majetků, v případě majetků kláštera v Teplé se jedná zejména o lesy, přistupují ke svěřeným majetkům často kořistnický, bez ohledů na jejich dlouhodobou udržitelnost.

Kdyby se vrátila část těch majetků, o které jsme přišli po únoru 48, tak by se rozhodně hospodařilo, tady to je horský typ krajiny, hlavně lesy jsou, a ty lesy vypadaly před cca 20 lety úplně jinak, než dnes, tady se to hodně rabuje a mě strašně mrzí, že ten stát z toho nemá vůbec nic. Říkal jsem, podívejte se, kdyby ty peníze šly do státní kasy z těch našich lesů, které jsou blokovány z těch majetků, protože se neví, co vrátit a co ne... ale víme všichni, kde končí, ty finance (...)

Dalším aspektem problematických vztahů se státem je obecně náročné institucionální prostředí. Státu se ani po dvaceti letech nepodařilo vytvořit přehledné a fungující právní klima. Ta část státní správy, s níž klášter vyjednává o získávání finančních prostředků na obnovu, pracuje často neefektivně. Žadatelé jsou zatíženi nadměrnou administrativou. Efektivnímu výkonu neprospívá také nejasnost a příliš rychlé změny v systému pravidel, jimiž se upravují postupy zacházení s dotacemi. Státní byrokracie namísto služebního zastává velmi často postoj vrchnostenský.

A já se nebráním těm kontrolám (čerpání dotace – pozn. I.K.), ta by měla být od toho, aby člověku pomohla, poradila, ale u nás je ještě myšlení – já mám moc, já jsem někdo a je tady strašný chaos a zmatek, protože tady si každý vykládá zákony po svém.

Když k nám přijde kontrola za pár let, tak to bude průšvih, je to chaotické, myslím, že by se měla stanovit nějaká pravidla, nám řekli na ministerstvu, jednak jak se mění ta politická scéna, jak se mění vláda, tak se mění všechno. Což je hrozné, protože spousta věcí, které se dobře rozjedou a jsou dobře nastartované, tak se to všechno zničí. Tady bychom měli z té malosti vyrůst a mělo by nám jít o věc. Spousta dobrých věcí se nemůže vyhrabat z něčeho, nebo se to zničí, nebo se pořád začíná dokolečka. A to hrozně člověka ubíjí (...)

Podobnou zkušenost s neefektivností státní správy má řada žadatelů o získání dotace. Zajímavé je proto srovnání se situací v Německu, které otec Augustin uvádí.

Je to hrozné, že tu není žádný pevný řád, kde by člověk měl jistotu. Když to probírám s bratříma z Německa, co je náš nejbližší klášter, jenom 100 km, ve Speinshartu, tam ta byrokracie není tak hrozná, víc peněz z těch dotací se užije na vlastní realizaci, ale u nás ta administrativa, to všechno strašně moc stojí, rozháze se moc peněz místo toho, aby se opravil ten objekt.

Státem nastavená pravidla čerpání financí z dotačního systému jdou navíc často proti samotnému smyslu obnovy. Klášter v Teplé získal v roce 2009 v rámci tzv. Integrovaného operačního programu řízeného Ministerstvem pro místní rozvoj mnohamilionovou dotaci na celkovou rekonstrukci.

(...) teď se nám povedlo dostat do Integrovaného operačního programu jakože navrácení památek do života, aby ten objekt žil, takže chceme tady vybudovat takový kulturní a duchovní, vzdělávací centrum tady v těch prostorách prelatury a konventu (...)

Klášter čeká řada výběrových řízení na realizaci stavebních prací. Velká zakázka znamená nutně, že do hry vstoupí velcí hráči stavebního byznysu v Čechách. Na místě jsou obavy z mrhání prostředky a korupce.

(...) já mám dneska z toho hrůzu. Když teda před 4 lety ta možnost se naskytla, tak to bylo celkem lákavé, měl jsem velikánskou radost, ale čím do toho víc člověk proniká do té hrozné byrokracie, je to strašné.

(...) tady jsou nabídky Metrostav, Skanska, Swietelsky, Baustav, takové jako megalomanské firmy a já se toho strašně bojím (...)

Klášteř tak nebude moci získané prostředky využít více ve prospěch lokální ekonomiky, nabídnout práci a příjmy místním firmám a jednotlivcům:

Samozřejmě my jsme se o to i snažili, aby ti lidé, protože je tady velká nezaměstnanost tady na Tepelsku, bylo jenom zemědělství, žádný průmysl, de facto statky se rozpadly, takže tady je problém s prací, nějaké ty firmičky, jako je pan Vojtěchovský, to se nechytá proti Metrostavu. Ty podmínky, co jsou nastavené z té kultury, to absolutně nemůže splnit, i menší firmy, které se přihlásily, se kterými jsme spolupracovali a byli spokojení, vypadly z toho, nebyly schopné ty ministersky nastavené podmínky splnit...

VIZE

S realizací projektu nazvaného „Vzorová obnova Národní kulturní památky Klášter premonstrátů Teplá“, který je předmětem úspěšné dotační žádosti, se váže vize nejbližší budoucnosti kláštera. V opraveném klášteře by mělo vzniknout vzdělávací centrum, otevřené nejširším skupinám obyvatel. Klášter tím bude moci navázat na svůj duchovní odkaz, kdy sloužil po staletí jako centrum vzdělanosti a kultury.

(...) my v dnešní době chceme navázat na tu tradici jak duchovní, tak kulturní. Myslíme si, že je z čeho nabízet, protože kláštery byly nositeli vzdělanosti, věnovaly se všem skupinám lidí, v klášterních kostelích se i obyčejný člověk z venkova setkal s něčím úžasným, jak s uměním malířským, sochařským, nebo s hudbou, takže to povznášelo ducha člověka.

Vzdělanostní tradice je v Teplé velmi silná, klášterní knihovna je druhou největší klášterní knihovnou v Čechách. Tepelští premonstráti se významně účastnili také českého národního obrození, coby zakladatelé a vyučující na gymnáziu v Plzni. Zde rozšiřovali výuku odborných předmětů v českém jazyce a přispívali tak k rozvoji české vzdělanosti:

Oni bratři dostali nabídku, to byl bývalý klášter dominikánek a Josef II. nabídl, jestli by nechtěli převzít tady ten areál a tam bylo gymnázium v dnešním slova smyslu, a díky tepelským premonstrátům, Hugo Karlík a František Smetana, tak... zůstala česká, a je to úžasné, že německý klášter, klášter na německém území bylo takové ohnisko toho obrozeneckého

hnutí a to jsem slyšel od mnoha lidí, že Plzeň vděčí tepelským premonstrátům, že zůstala česká. Vlastně ty městečka byla až k Plzni německá.

Snaha navázat na významnou vzdělanostní tradici bude mít jinou podobu, odpovídající dnešním možnostem finančním i lidským.

Takže my můžeme nabídnout to místo, které je a teď se nám povedlo dostat do Integrovaného operačního programu jakože navrácení památek do života, aby ten objekt žil, takže chceme tady vybudovat takový kulturní a duchovní, vzdělávací centrum tady v těch prostorách prelatury a konventu, v suterénu se vybudují klubovny, studovny, učebny, ateliéry, že to bude žít. Umělecké dílny, nějaké produkce hudební, soustředění a takové ty věci, takže bychom chtěli navázat na tu tradici (...)

V představách tepelských premonstrátů se opuštěnost zdejšího kraje, klid a ticho, které v něm povětšinou panuje, může stát hodnotou, kterou bude možné nabízet přichozím.

(...) je to tu řídké osídlené, ty vesničky, když budu mluvit za klášter, tak tady je úžasná příroda a klid a já věřím, že lidé budou utíkat do klidu a my chceme nabídnout něco takového těm lidem, pobyty a už bude záležet na nich, jakou náplň, jestli se budou rekreovat, nebo jezdit na kole, zapojit do našeho komunitního modlitebního života, to bude záležet na nich, myslím, že máme co nabídnout.

HROZNATA, ČLOVĚK NADĚJE

Příběh obnovy kláštera v Teplé, těžce poznamenaného devastací v poválečných desetiletích, je především příběhem o naději. O naději na záchranu kamenných staveb a uzdravení lidských duší. Klášter má v tomto úsilí veliký vzor ve svém zakladateli, blahoslaveném Hroznatovi, který je dnes patronem plzeňské diecéze, nově vzniklé v devadesátých letech. Hroznata je ten, který v pustínách vybudoval klášter a mnohokrát se dokázal pozvednout z úplného dna.

(...) pro mě je to člověk naděje, kolikrát když s tím bych chtěl seknout, když mi to leze krkem, si vzpomenu na něj, on ztratil nejbližší bytosti, dědice synka a manželku, a neztratil chuť do života (...) jak mají Jihočeši rádi sv. Jana Nepomuckého, takže i my máme rytíře Hroznatu, který tady přinesl, povznesl ten kraj (...)

Edice venkov

Tato publikace je součástí **Edice venkov**, kterou vydává občanské sdružení Centrum pro komunitní práci (CpKP). Jednotlivé publikace této edice jsou zaměřeny na různé oblasti a metody, které mají vliv na rozvoj resp. obnovu venkovského prostoru v České republice i v zahraničí.

Edice venkov je určena zástupcům státní správy, krajské i obecní samosprávy, venkovským NNO, manažerům mikroregionů i místních akčních skupin a venkovským podnikatelům. Pro všechny tyto subjekty se mohou stát publikace Edice venkov každodenním pomocníkem při řešení problematiky rozvoje jejich obcí a regionů.

DOSUD VYŠLO

FINANCOVÁNÍ ROZVOJE VENKOVA

autoři: Petr Pelcl, Robert Zelenka, Tomáš Svoboda, Alena Lehmannová

Publikace poskytuje souhrnný přehled o formách a poskytovatelích podpory pro začínající i stávající podnikatele na venkově. Naleznete zde informace o obecné podpoře podnikatelům v nezemědělských oborech, o podpoře určené zemědělcům a ostatních zdrojích, ze kterých mohou podnikatelské subjekty čerpat.

MIKROPŮJČKY

Nový nástroj financování projektů na venkově

autoři: Petr Pelcl, Tomáš Svoboda, Jiří Prošek, Lukáš Heger

Cílem publikace je popsat úvěrové schéma drobných půjček pro podnikatele na venkově. Součástí textu je i analýza variant financování mikropůjčkového schématu a analýza právních omezení a rizik při založení a využívání schématu. Zajímavou kapitolou je i shrnutí zkušeností z poskytováním drobných úvěrů pro financování projektů na venkově z Polska a Slovenska. Úvěrové schéma je součástí systému podpory zaměstnanosti na venkově, který byl zpracován v rámci projektu „Podpora zaměstnanosti na venkově“.

PODNIKÁNÍ NA VENKOVĚ

autor: Michal Švagerka

Publikace je určena jako doprovodný studijní materiál ke stejnojmennému kurzu, který vznikl v rámci projektu „Podpora zaměstnanosti na venkově“. Tato publikace shrnuje v šestnácti kapitolách potřebné informace, které jsou základem pro Váš úspěšný vstup do podnikání. Definuje rizika, která jsou se startem podnikání spojena, a poskytuje doporučení, resp. návody pro řešení vybraných situací.

VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

stavu malého, drobného a středního podnikání na venkově

autor: Tomáš Svoboda

Publikace zprostředkovává výstupy výzkumu venkovského prostoru, jehož hlavním účelem bylo zjistit, jaké jsou problémy či perspektivy malého a středního podnikání na venkově. Výzkum byl jedním z podkladů pro tvorbu uceleného systému podpory podnikání ve venkovském prostoru, jehož hlavní myšlenka tkví v provázání úvěrového produktu pro podporu podnikatelských projektů a vzdělávání podnikatelů. Nicméně cílem realizátorů výzkumu bylo poskytnout ucelený obraz podnikání na venkově, který může být inspirací pro všechny organizace a instituce, které se zabývají problematikou rozvoje resp. obnovy venkova.

METODIKA DOBRÉ PRAXE MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN V ČESKÉ REPUBLICE

autoři: Petr Pelcl, Tomáš Havránek, Alena Lehmannová, Jan Martínek

Publikace shrnuje výsledky dvouletého výzkumného projektu financovaného z programu „WD – Výzkum pro řešení regionálních disparit“ Ministerstva pro místní rozvoj. Předmětem projektu bylo pilotní srovnání dopadů činnosti vybraných místních akčních skupin na území, na kterých působí, a vyhodnocení efektivnosti jejich aktivit. Stěžejním výstupem projektu je jednoduchý test sebehodnocení práce místních akčních skupin. V tištěné podobě je obsažen v této publikaci a je také zpracován jako samostatný soubor ve formátu MS excel (ke stažení na www.cpkp.cz). Kniha je určena především profesionálům, kteří se činností místních akčních skupin zabývají. Může být ale přínosem pro každého, kdo se zajímá o udržitelný rozvoj venkova na principu partnerství.

ROZVOJ VENKOVA OČIMA MÍSTNÍCH AKTÉRŮ (1. část)

autor: Tomáš Svoboda

Publikace obsahuje pět reportáží o lidech, kteří se svou činností podílí na obnově obcí či regionů, ve kterých žijí a pracují. V publikaci si můžete přečíst příběh obce, která vybuodovala obecní výtopnu na biomasu. Dále pak vyprávění o dvou podnikatelských projektech, z nichž jeden řeší problematiku lokální výroby potravin a druhý je zaměřen na rozvoj hipoturistiky. Občanský sektor v této publikaci zastupuje občanské sdružení Bart, které se dlouhodobě zabývá ochranou a obnovou kulturního dědictví v obci Úterý na severním Plzeňsku. Poslední reportáž se zabývá problematikou obnovy, resp. rozvoje venkovských obcí, a to z perspektivy účastníka i hodnotitele soutěže Vesnice roku.

JAK SI PUBLIKACE EDICE VENKOV OBJEDNAT?

Publikace je možné si objednat v Centru pro komunitní práci západní Čechy:

Kontaktní osoba

Tomáš Svoboda

CpKP západní Čechy

Americká 29, 301 38 Plzeň

Telefon/Fax: 377 329 558

e-mail: tomas.svoboda@cpkp.cz

Informace o Centru pro komunitní práci

CpKP je nezisková organizace, která poskytuje služby všem zájemcům z veřejné správy, občanských organizací a soukromého sektoru v následujících oblastech:

ÚČAST VEŘEJNOSTI A OBČANSKÝCH ORGANIZACÍ V ROZVOJI OBCÍ, MĚST A KRAJŮ

Navrhujeme a realizujeme programy účasti veřejnosti v investičním plánování a rozhodování. Jedná se například o zapojení veřejnosti do plánování a navrhování veřejných prostranství, do přípravy regenerace panelových sídlišť, do přípravy strategických, rozvojových nebo komunikačních koncepcí (např. koncepce nakládání s odpady, generely zeleně atd.) nebo také do přípravy dopravních staveb či jiných investic. V rámci tohoto programu organizujeme diskuze s veřejností, interaktivní výstavy, ankety, sociologické průzkumy a rovněž zajišťujeme vedení pracovních setkání s občany. Pořádáme vzdělávací programy v oblasti zapojování veřejnosti pro pracovníky veřejné správy.

MÍSTNÍ UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Poskytujeme konzultační služby při přípravě projektů zaměřených na místní sociálně ekonomický rozvoj při respektování principů ochrany životního prostředí. Zpracováváme a aktualizujeme rozvojové strategie mikroregionů, měst a krajů. Asistujeme při přípravě místních rozvojových projektů a aktivit zaměřených na znevýhodněné skupiny obyvatel. Pracujeme ve vzájemné spolupráci s místními partnery (veřejnou správou, podnikateli a NNO), což umožňuje co nejvíce přizpůsobit projekty místním podmínkám.

REGIONÁLNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE A REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR

Prosazujeme principy partnerství a transparentního rozhodování v regionální politice Evropské unie. V Česku prosazujeme konzultace a zapojení veřejnosti a nevládních neziskových organizací při přípravě a využívání Strukturálních fondů. Účastníme se diskuzí o podobě regionální politiky,

zprostředkováváme informace ostatním NNO v Česku a připravujeme společná doporučení a postupy. Naše zkušenosti z ČR přenášíme do ostatních kandidátských a členských zemí EU.

VZDĚLÁVÁNÍ, PODPORA A POSILOVÁNÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Podporujeme a vzděláváme členy občanských a neziskových organizací na všech úrovních. Pracujeme s dobrovolníky, organizujeme semináře a vzdělávací kurzy s cílem posílit neziskový sektor. Podporujeme mezioborové setkávání a spolupráci neziskových organizací.

Podrobnější informace naleznete na internetu www.cpkp.cz.

Místní zastoupení C p K P

CpKP jižní Čechy

Dvořákova 21
370 01 České Budějovice
Telefon/Fax: (+420) 386 360 544
e-mail: jizni.cechy@cpkp.cz

CpKP střední Čechy

Vodičkova 36
110 00 Praha 1
Telefon/Fax: (+420) 251 560 776
e-mail: stredni.cechy@cpkp.cz

CpKP střední Morava

Horní náměstí 12
750 02 Přerov
Telefon/Fax: (+420) 581 210 502
e-mail: stredni.morava@cpkp.cz

CpKP východní Morava

Gahurova 292
760 01 Zlín
Telefon: (+420) 777 793 711
Fax: (+420) 581 210 502
e-mail: vychodni.morava@cpkp.cz

CpKP západní Čechy

Americká 29
301 38 Plzeň
Telefon/Fax: (+420) 377 329 558
e-mail: zapadni.cechy@cpkp.cz

Ida Kaiserová, Tomáš Svoboda

ROZVOJ VENKOVA OČIMA MÍSTNÍCH AKTÉRŮ (2. část)

**Příklady projektů, které jsou financovatelné
z Programu rozvoje venkova ČR 2007–2013**

V roce 2011 vydalo Centrum pro komunitní práci.
CpKP západní Čechy, Americká 29, 301 38 Plzeň.

Redakční úprava: Aneta Bínová, Tomáš Kaiser

Grafická úprava a zlom: Hana Lehmannová (hanja.eu)

Tisk: Dragon Press s.r.o.

Vyšlo v rámci „edice venkov“.

Plzeň 2011

ISBN 978-80-86902-90-6

C PKP

edice
venkov

ISBN 978-80-86902-90-6